

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδοσαν **2**
 ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, **3**
 ἔδοξεν ἀμοί, παρηκολουθηκότι⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹
 καθεξῆς¹² σοι γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν **4**
 κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας **5**
 ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά: καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.¹⁹
 Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν **6**
 πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν²¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²² **7**
 Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι²³ ἡ Ἑλισάβετ¹⁹ ἦν στεῖρα,²⁴ καὶ
 ἀμφοτέροι²⁰ προβεβηκότες²⁵ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εὖς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφοροῦμαι, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὗ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθεῖν, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὗ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὗ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²¹ δικαίωμα, τὸς, τό, regulation, righteous deed. ²² ἄμεμπτος, blameless. ²³ καθότι, according as, because. ²⁴ στεῖρος, barren. ²⁵ προβαίνω, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ 8
αὐτοῦ ἔναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ 9
θυμιάσαι⁸ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος 10
ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὦφθη 11
δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰
τοῦ θυμιάματος.⁹ Καὶ ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος 12
ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, 13
Ζαχαρία·¹² διότι¹⁴ εἰσηκούσθη¹⁵ ἡ δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου
Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ 14
γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ 15
κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου
πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας²¹ μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν 16
υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς 17
προελεύσεται²² ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου,
ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς²³ ἐν
φρονήσει²⁴ δικαίων, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.²⁵ 18
Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἔναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²² προέρχομαι, go in front, precede. ²³ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁴ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁵ κατασκευάζω, prepare, build.

τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,¹ καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα²
 ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, 19
 Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ³ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ: καὶ
 ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ 20
 ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν⁴ καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας
 γένηται ταῦτα, ἀνθ⁵ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν 21
 τὸν Ζαχαρίαν:⁷ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν⁸ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. 22
 Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς: καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι
 ὀπτασίαν⁹ ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ: καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων¹⁰ αὐτοῖς,
 καὶ διέμενεν¹¹ κωφός.¹² Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι 23
 τῆς λειτουργίας¹³ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹⁴ Ἑλισάβετ¹⁵ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, 24
 καὶ περιέκρυβεν¹⁶ ἑαυτὴν μῆνας¹⁷ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι 25
 πεποίνηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁸ ἀφελεῖν¹⁹ τὸ ὄνειδος²⁰
 μου ἐν ἀνθρώποις.

¹ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ² προβαίνω, go forward, advance. ³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁸ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁹ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ¹⁰ διανεύω, make a sign, nod continually. ¹¹ διαμένω, remain, continue. ¹² κωφός, deaf, dumb. ¹³ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁶ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁷ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁸ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ²⁰ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach.

Ἐν δὲ τῷ μηνί¹ τῷ ἕκτῳ² ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ³ ὑπὸ τοῦ 26
 θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ,⁴ πρὸς παρθένον⁵ 27
 μεμνηστευμένην⁶ ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ· καὶ τὸ
 ὄνομα τῆς παρθένου⁵ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς 28
 αὐτὴν εἶπεν, Χαίρε, κεχαριτωμένη·⁷ ὁ κύριος μετὰ σοῦ,
 εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη⁸ ἐπὶ τῷ 29
 λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁹ ποταπὸς¹⁰ εἶη ὁ ἀσπασμὸς¹¹ οὗτος. 30
 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν
 παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, συλλήψῃ¹² ἐν γαστρὶ,¹³ καὶ τέξῃ¹⁴ υἱόν, 31
 καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ 32
 υἱὸς ὑψίστου¹⁵ κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν
 θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹⁶ ἐπὶ τὸν οἶκον 33
 Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
 Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ 34
 ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, 35
 Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹⁷ ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου¹⁵
 ἐπισκιάσει¹⁸ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς
 θεοῦ. Καὶ ἰδού, Ἐλισάβετ¹⁹ ἡ συγγενής²⁰ σου, καὶ αὐτὴ 36
 συνειληφύῃα¹² υἱὸν ἐν γήρῃ²¹ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹ ἕκτος² ἐστίν

¹ μὴν, ὁ, month, certainly. ² ἕκτος, sixth. ³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁶ μεμνηστεύω, ask in marriage. ⁷ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ⁸ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ ποταπός, what kind of? what type of? ¹¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁵ ὑψίστος, highest, most high. ¹⁶ βασιλεύω, reign, rule. ¹⁷ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁸ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁹ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²⁰ συγγενής, kindred, relative. ²¹ γῆρας, ρως, τό, old age.

αὐτῇ τῇ καλουμένη στεῖρα.¹ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει² παρὰ τῷ θεῷ 37
 πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδοῦ, ἡ δούλη³ κυρίου: γένοιτό μοι 38
 κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ ἀπήλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν 39
 ὄρειν⁴ μετὰ σπουδῆς,⁵ εἰς πόλιν Ἰούδα,⁶ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν 40
 οἶκον Ζαχαρίου,⁷ καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.⁸ Καὶ ἐγένετο ὡς 41
 ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ⁸ τὸν ἀσπασμὸν⁹ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν¹⁰
 τὸ βρέφος¹¹ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹² αὐτῆς: καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ
 Ἑλισάβετ,⁸ καὶ ἀνεφώνησεν¹³ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, 42
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς
 κοιλίας¹² σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου 43
 μου πρὸς με; Ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ⁹ σου 44
 εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν¹⁰ τὸ βρέφος¹¹ ἐν ἀγαλλιάσει¹⁴ ἐν τῇ
 κοιλίᾳ¹² μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις¹⁵ 45
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, 46
 Μεγαλύνει¹⁶ ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασεν¹⁷ τὸ πνεῦμά 47
 μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτήρί¹⁸ μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν¹⁹ ἐπὶ τὴν 48
 ταπείνωσιν²⁰ τῆς δούλης³ αὐτοῦ. Ἰδοὺ γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν

¹ στεῖρος, barren. ² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ³ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ⁴ ὄρεινός, hill country, mountainous. ⁵ σπουδῇ, ης, ἡ, haste, diligence. ⁶ Ἰούδα, ό, Judah, Judas. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ό, Zacharias, Zechariah. ⁸ Ἑλισάβετ, ης, Elizabeth, Elisabeth. ⁹ ἀσπασμός, οῦ, ό, greeting, salutation. ¹⁰ σκιρτάω, leap, leap for joy. ¹¹ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹³ ἀναφωνέω, cry out, call out. ¹⁴ ἀγαλλιάσις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁵ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹⁶ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁷ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁸ σωτήρ, ἡρος, ό, savior, deliverer. ¹⁹ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ²⁰ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state.

μακαριοῦσίν¹ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα² ὁ 49
 δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς 50
 γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος³ ἐν 51
 βραχίονι⁴ αὐτοῦ· διεσκόρπισεν⁵ ὑπερηφάνους⁶ διανοία⁷ καρδίας
 αὐτῶν. Καθεῖλεν⁸ δυνάστας⁹ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν¹⁰ 52
 ταπεινούς.¹¹ Πεινῶντας¹² ἐνέπλησεν¹³ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας¹⁴ 53
 ἐξαπέστειλεν¹⁵ κενούς.¹⁶ Ἀντελάβετο¹⁷ Ἰσραὴλ παιδὸς¹⁸ αὐτοῦ, 54
 μνησθῆναι¹⁹ ἐλέους, καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, 55
 τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐμείνεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥσει²⁰ μῆνας²¹ τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν 56
 εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἐλισάβετ²² ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν²³ αὐτήν, καὶ 57
 ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι²⁴ καὶ οἱ συγγενεῖς²⁵ 58
 αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν²⁶ κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ
 συνέχαιρον²⁷ αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ²⁸ ἡμέρᾳ, ἦλθον 59
 περιτεμεῖν²⁹ τὸ παιδίον· καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ

¹ μακαρίζω, consider blessed, happy. ² μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ³ κράτος, οὐς, τό, power, dominion. ⁴ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁸ καθαιρέω, take down, pull down. ⁹ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ¹⁰ ὕψω, lift up, exalt. ¹¹ ταπεινός, humble, downcast. ¹² πεινάω, hunger, am hungry. ¹³ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁴ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁵ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹⁶ κενός, empty, vain. ¹⁷ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ¹⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁹ μνησθῆναι, remember, recall. ²⁰ ὥσει, like, about. ²¹ μῆν, ὁ, month, certainly. ²² Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²³ τίκτω, give birth to, bear. ²⁴ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ²⁵ συγγενής, kindred, relative. ²⁶ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ²⁷ συγχαίρω, rejoice with. ²⁸ ὀγδοός, eighth. ²⁹ περιτέμνω, circumcise, circumcise.

πατὴρ αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, 60
 Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν ὅτι 61
 Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ² σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
 Ἐνένευον³ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. 62
 Καὶ αἰτήσας πινακίδιον⁴ ἔγραψεν, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ στόμα 64
 αὐτοῦ παραχρῆμα⁵ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν
 θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας⁶ αὐτούς· 65
 καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ⁷ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο⁸ πάντα τὰ ῥήματα
 ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, 66
 λέγοντες, Τί ἄρα⁹ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν
 μετ' αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας¹ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
 προεφῆτευσεν, λέγων, Εὐλογητὸς¹⁰ κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, 68
 ὅτι ἐπεσκέψατο¹¹ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν¹² τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ 69
 ἡγείρεν κέρας¹³ σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς¹⁴
 αὐτοῦ – καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' 70
 αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ 71

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ³ ἐνένευω, nod, make signs. ⁴ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ περιοικέω, be in the neighborhood of. ⁷ ὄρεινός, hill country, mountainous. ⁸ διαλαλέω, discuss, converse together. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹² λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ¹³ κέρας, ατος, τό, horn. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν 72
 πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹ διαθήκης ἀγίας αὐτοῦ, ὅρκον² δὲ 73
 ὥμοσεν πρὸς Ἀβραάμ· τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, 74
 ἀφόβως,³ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,⁴ λατρεύειν⁵
 αὐτῷ ἐν ὁσιότητι⁶ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς 75
 ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου⁷ 76
 κληθήσῃ· προπορεύσῃ⁸ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι
 ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν 77
 ἀφέσει⁹ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα¹⁰ ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν 78
 οἷς ἐπεσκέψατο¹¹ ἡμᾶς ἀνατολῇ¹² ἐξ ὕψους,¹³ ἐπιφᾶναι¹⁴ τοῖς ἐν 79
 σκοτέι καὶ σκιᾷ¹⁵ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι¹⁶ τοὺς
 πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανεν¹⁷ καὶ ἐκραταιοῦτο¹⁸ πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς 80
 ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως¹⁹ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα²⁰ παρὰ 2

Καίσαρος Αὐγούστου,²¹ ἀπογράφεσθαι²² πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.²³

Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ²⁴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος²⁵ τῆς Συρίας²⁶ 2

¹ μνησθῆναι, remember, recall. ² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ³ ἀφόβως, fearlessly. ⁴ ῥύομαι, rescue, save. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ ὁσιότης, ἡτος, ἡ, piety, holiness. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ προπορεύομαι, go on before, precede. ⁹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁰ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ¹¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹³ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ¹⁴ ἐπιφάνω, appear, shine. ¹⁵ σκιά, ᾤς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁶ κατευθύνω, lead, direct. ¹⁷ αὔξανω, cause to grow, increase. ¹⁸ κραταιώω, strengthen, confirm. ¹⁹ ἀνάδειξις, εως, ἡ, commissioning, installation. ²⁰ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ²¹ Αὐγούστος, ου, ὁ, Augustus. ²² ἀπογράφω, register, enroll. ²³ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²⁴ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ²⁵ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ²⁶ Συρία, ας, ἡ, Syria.

Κυρηνίου.¹ Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,² ἕκαστος εἰς 3
 τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ 4
 πόλεως Ναζαρέτ,³ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἥτις
 καλεῖται Βηθλέεμ,⁴ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς⁵
 Δαυίδ, ἀπογράψασθαι² σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ⁶ αὐτῷ 5
 γυναικί, οὖσῃ ἐγκύῳ.⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, 6
 ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν⁸ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν⁸ τὸν υἱὸν 7
 αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,⁹ καὶ ἐσπαργάνωσεν¹⁰ αὐτόν, καὶ
 ἀνέκλινεν¹¹ αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,¹² διότι¹³ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν
 τῷ καταλύματι.¹⁴

Καὶ ποιμένες¹⁵ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες¹⁶ καὶ 8
 φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην¹⁷ αὐτῶν. Καὶ 9
 ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη¹⁸ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου
 περιέλαμψεν¹⁹ αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν 10
 αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
 χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη⁸ ὑμῖν 11
 σήμερον σωτὴρ,²⁰ ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. Καὶ 12
 τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος²¹ ἐσπαργανωμένον,¹⁰

¹ Κυρήνιος, ου, ὁ, Quirinius. ² ἀπογράφω, register, enroll. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁵ πατριά, ᾧ, ἡ, lineage, family. ⁶ μνηστεύω, ask in marriage. ⁷ ἔγκυος, pregnant. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ πρωτότοκος, first-born. ¹⁰ σπαργανόω, wrap in cloths. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹³ διότι, because, on this account. ¹⁴ κατάλυμα, τοσ, τό, lodging place, inn. ¹⁵ ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁶ ἀγραυλέω, live outdoors. ¹⁷ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁹ περιλάμπω, shine around. ²⁰ σωτήρ, ἡρος, ὁ, savior, deliverer. ²¹ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby.

κείμενον¹ ἐν φάτνῃ.² Καὶ ἐξαίφνης³ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ 13
 πλήθος στρατιᾶς⁴ οὐρανόυ, ⁵ αἰνούντων⁶ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, 14
 Δόξα ἐν ὑψίστοις⁷ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη: ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.⁸

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ 15
 οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες⁹ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁰
 ἕως Βηθλέεμ,¹¹ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος
 ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,¹² καὶ ἀνεῦρον¹³ τήν τε 16
 Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος¹⁴ κείμενον¹ ἐν τῇ φάτνῃ.² 17
 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁵ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος
 αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες 18
 ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων⁹ πρὸς
 αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συντηρεῖ¹⁶ τὰ ῥήματα ταῦτα, 19
 συμβάλλουσα¹⁷ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, 20
 δοξάζοντες καὶ αἰνούντες⁶ τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ
 εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

¹ κείμαι, lie, be laid. ² φάτνη, γῆς, ἡ, manger, stall. ³ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁴ στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ⁵ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁶ αἰνέω, praise. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ δὴ, also, indeed. ¹¹ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹² σπεύδω, hasten, urge on. ¹³ ἀνευρίσκω, find out, look for. ¹⁴ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹⁵ διαγνώριζω, tell abroad, make known. ¹⁶ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁷ συμβάλλω, discuss, consider.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ¹ τοῦ περιτεμεῖν² αὐτόν, καὶ 21

ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ
τοῦ συλληφθῆναι³ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁴

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁵ αὐτῶν κατὰ τὸν 22

νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον⁶ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι

τῷ κυρίῳ – καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁷ 23

διανοίγον⁸ μήτραν⁹ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι 24

θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹⁰ τρυγόνων¹¹ ἢ

δύο νεοσσούς¹² περιστερῶν.¹³ Καὶ ἰδοὺ, ἦν ἄνθρωπος ἐν 25

Ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα Συμεών,¹⁴ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος

καὶ εὐλαβής,¹⁵ προσδεχόμενος¹⁶ παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ

πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον¹⁷ ὑπὸ 26

τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν¹⁸ ἢ ἴδῃ τὸν

χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ 27

εἰσαγαγεῖν¹⁹ τοὺς γονεῖς²⁰ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς

κατὰ τὸ εἰθισμένον²¹ τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο 28

αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας²² αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, 29

Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,²³ κατὰ τὸ ῥήμά σου, ἐν

¹ ὀκτῶ, eight, 8. ² περιτέμνω, circumcize, circumcise. ³ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ ἀνάγω, lead up, restore. ⁷ ἄρσεν, male. ⁸ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁹ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹⁰ ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹¹ τρυγόν, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹² νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁵ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁸ πρὶν, before, formerly. ¹⁹ εἰσάγω, lead in, bring in. ²⁰ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ²¹ ἐθίζω, accustom. ²² ἀγκάλη, ης, ἡ, arm. ²³ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord.

εἰρήνην: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν¹ σου, ὃ ἡτοίμασας 30
κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: φῶς εἰς ἀποκάλυψιν² ἐθνῶν, 32
καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ 33
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν 34
αὐτοὺς Συμεών,³ καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται⁴ εἰς πτώσιν⁵ καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ
Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:⁶ καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν 35
ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:⁷ ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ
πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.⁸ Καὶ ἦν Ἄννα⁹ προφῆτις,¹⁰ 36
θυγάτηρ Φανουήλ,¹¹ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ¹² – αὕτη προβεβηκυῖα¹³ ἐν
ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς
παρθενίας¹⁴ αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα¹⁵ 37
τεσσάρων – ἣ οὐκ ἀφίστατο¹⁶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστεύει¹⁷ καὶ
δεήσασιν¹⁸ λατρεύουσα¹⁹ νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ 38
ᾧρα ἐπιστάσα²⁰ ἀνθρωπολογεῖτο²¹ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ
αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις²² λύτρωσιν²³ ἐν Ἱερουσαλὴμ. 39
Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.²⁴

¹ σωτήριος, saving, bringing salvation. ² ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ³ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ⁵ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁶ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁷ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ⁸ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁹ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ¹⁰ προφῆτις, ἰδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹¹ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ¹² Ἀσήρ, ὁ, Asher. ¹³ προβεβῆναι, go forward, advance. ¹⁴ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹⁵ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁶ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁷ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁸ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁹ λατρεύω, serve, worship. ²⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²¹ ἀνθρωπολογεῖσθαι, praise, give thanks. ²² προσδέχομαι, receive, wait for. ²³ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ²⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth.

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε¹, καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, πληρούμενον 40

σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ 41

τοῦ Πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν 42

εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος⁴ τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων⁵ τὰς 43

ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινε⁶ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁷ ἐν

Ἱερουσαλὴμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· 44

νομίσαντες⁸ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ⁹ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν,

καὶ ἀνεζήτουν¹⁰ αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν¹¹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·¹² 45

καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες

αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, 46

καθεζόμενον¹³ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν,

καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο¹⁴ δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες 47

αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹⁵ καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν¹⁶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες 48

αὐτὸν ἐξεπλάγησαν·¹⁷ καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν,

Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως;¹⁸ Ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ

ὀδυνώμενοι¹⁹ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι 49

ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ἤδαιτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; 50

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταιόω, strengthen, confirm. ³ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁴ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁵ τελειόω, fill, fulfill. ⁶ ὑπομένω, tarry, endure. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ νομίζω, suppose, think. ⁹ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹⁰ ἀναζητέω, look, search. ¹¹ συγγενής, kindred, relative. ¹² γνωστός, known, acquaintance. ¹³ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ¹⁶ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁸ οὕτως, thus, so. ¹⁹ ὀδυνάω, torment, pain.

Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη 51
μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ·¹ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος
αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει² πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν³ σοφία καὶ ἡλικία,⁴ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ 52
καὶ ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαδεκάτῳ⁵ τῆς ἡγεμονίας⁶ Τιβερίου⁷ Καίσαρος, 3
ἡγεμονεύοντος⁸ Ποντίου⁹ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ
τετραρχούντος¹⁰ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος¹⁰ τῆς Ἰτουραίας¹¹ καὶ
Τραχωνίτιδος¹² χώρας, καὶ Λυσανίου¹³ τῆς Ἀβιληνῆς
τετραρχούντος,¹⁰ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁴ καὶ Καϊάφα,¹⁵ ἐγένετο 2
ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁶ υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ 3
ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁸ κηρύσσων
βάπτισμα¹⁹ μετανοίας²⁰ εἰς ἄφεσιν²¹ ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται ἐν 4
βίβλῳ²² λόγων Ἡσαΐου²³ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνῇ
βοῶντος²⁴ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας²⁵

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² διατηρέω, keep free of, keep safe. ³ προκόπτω, proceed, advance. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ πεντεκαδέκατος, fifteenth. ⁶ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁷ Τιβερίος, ου, ὁ, Tiberius. ⁸ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁹ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁰ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹¹ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹² Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹³ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁴ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁶ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²² βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁴ βοᾶω, cry aloud, shout. ²⁵ εὐθύς, immediately, at once.

ποιεῖτε τὰς τρίβους¹ αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ² πληρωθήσεται, καὶ 5
 πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς³ ταπεινωθήσεται·⁴ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ⁵ εἰς
 εὐθείαν,⁶ καὶ αἱ τραχεῖαι⁷ εἰς ὁδοὺς λείας·⁸ καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ 6
 τὸ σωτήριον⁹ τοῦ θεοῦ.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
 Γεννήματα¹⁰ ἐχιδνῶν,¹¹ τίς ὑπέδειξεν¹² ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς
 μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας·¹³ 8
 καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ·
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι
 τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁴ πρὸς τὴν ῥίζαν¹⁵ τῶν 9
 δένδρων κεῖται·¹⁶ πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
 ἐκκόπτεται¹⁷ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι 10
 λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ 11
 ἔχων δύο χιτῶνας¹⁸ μεταδότω¹⁹ τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων
 βρώματα²⁰ ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι²¹ 12
 βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; 13
 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον²²
 ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ στρατεύομενοι,²³ 14

¹ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ² φάραγξ, αγγος, ἡ, ravine, chasm. ³ βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ⁴ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁵ σκολιός, crooked, unscrupulous. ⁶ ἐνθύς, immediately, at once. ⁷ τραχύς, rough, uneven. ⁸ λείος, smooth, level. ⁹ σωτήριος, saving, bringing salvation. ¹⁰ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹¹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹² ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁴ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁵ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁶ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁸ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁹ μεταδίδωμι, give a share of, share. ²⁰ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ²¹ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²² διατάσσω, command, give orders to. ²³ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier.

λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,
Μηδένα διασεῖσητε,¹ μηδὲ συκοφαντήσητε·² καὶ ἀρκείσθε³ τοῖς
ὀψωνίοις⁴ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁵ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων⁶ πάντων ἐν ταῖς 15
καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν
ἱμᾶντα⁷ τῶν ὑποδημάτων⁸ αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· οὗ τὸ πτύον⁹ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 17
διακαθαριεῖ¹⁰ τὴν ἄλωνα¹¹ αὐτοῦ, καὶ συναῖξει τὸν σῖτον¹² εἰς τὴν
ἀποθήκην¹³ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον¹⁴ κατακαύσει¹⁵ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁶

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν· ὁ δὲ 18
Ἡρώδης ὁ τετράρχης,¹⁷ ἐλεγχόμενος¹⁸ ὑπ' αὐτοῦ περὶ
Ἡρωδιάδος¹⁹ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων
ᾧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προσέθηκεν²⁰ καὶ τοῦτο ἐπὶ 20
πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν²¹ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

¹ διασεῖω, extort, blackmail. ² συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ³ ἀρκέω, assist, suffice. ⁴ ὀψώνιον, οὐ, τό, compensation, wages. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁸ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁹ πτύον, οὐ, τό, winnowing fork. ¹⁰ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹¹ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹² σῖτος, οὐ, ὁ, wheat, grain. ¹³ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁴ ἄχυρον, οὐ, τό, chaff. ¹⁵ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁶ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁷ τετράρχης, οὐ, ὁ, tetrarch. ¹⁸ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²⁰ προστίθηναι, add, add to. ²¹ κατακλείω, shut up, lock up.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ 21

βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ 22

καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹ εἶδει² ὥσει³

περιστερὰν⁴ ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι,

λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.⁵

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὥσει³ ἐτῶν τριάκοντα⁶ ἀρχόμενος, ὧν – ὧς 23

ἐνομίζετο⁷ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁸ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῖ,¹⁰ 24

τοῦ Μελχί,¹¹ τοῦ Ἰαννά,¹² τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματθαίου,¹³ τοῦ 25

Ἀμῶς, τοῦ Ναούμ,¹⁴ τοῦ Ἑσλίου,¹⁵ τοῦ Ναγκαίου,¹⁶ τοῦ Μαάθ,¹⁷ τοῦ 26

Ματθαίου,¹³ τοῦ Σεμεΐ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁸ 27

τοῦ Ῥησά,¹⁹ τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,²⁰ τοῦ Νηρί,²¹ τοῦ 28

Μελχί,¹¹ τοῦ Ἀδδίου,²² τοῦ Κωσάμ,²³ τοῦ Ἐλμωδάμ,²⁴ τοῦ Ἡρ,²⁵ 29

τοῦ Ἰωσή,²⁶ τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρείμ,²⁷ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῖ,¹⁰ 30

τοῦ Συμεών,²⁸ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁹ τοῦ Ἐλιακίμ,

τοῦ Μελεᾶ,³¹ τοῦ Μαϊνάν,³² τοῦ Ματθαίου,³³ τοῦ Ναθάν,³⁴ τοῦ 31

Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³⁵ τοῦ Βοόζ,³⁶ τοῦ Σαλμών, τοῦ 32

Ναασσών,³⁷ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁸ τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρέζ, 33

¹ σωματικός, bodily, corporeal. ² εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ³ ὥσει, like, about. ⁴ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ Ἡλίου, ὁ, Heli. ⁹ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ¹⁰ Λευῖ, ὁ, Levi. ¹¹ Μελχί, ὁ, Melchi. ¹² Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹³ Ματθαίου, οὐ, ὁ, Mattathias. ¹⁴ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹⁵ Ἑσλίου, ὁ, Esli. ¹⁶ Ναγκαίου, ὁ, Naggai. ¹⁷ Μαάθ, ὁ, Maath. ¹⁸ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁹ Ῥησά, ὁ, Rhesa. ²⁰ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ²¹ Νηρί, ὁ, Neri. ²² Ἀδδίου, ὁ, Addi. ²³ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²⁴ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²⁵ Ἡρ, ὁ, Er. ²⁶ Ἰωσή, ὁ, Josés. ²⁷ Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²⁸ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁹ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ³⁰ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ³¹ Μελεᾶ, ὁ, Melea. ³² Μαϊνάν, ὁ, Menna, Mainan. ³³ Ματθαίου, ὁ, Mattatha. ³⁴ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³⁵ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³⁶ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³⁷ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³⁸ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁹ Φαρέζ, ὁ, Perez.

τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,¹ τοῦ 34
 Ναχώρ,² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ραγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἐβέρ,⁴ τοῦ 35
 Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε,⁸ τοῦ 36
 Λάμεχ,⁹ τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ 37
 Μαλελεήλ,¹² τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ 38
 θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ 4
 Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας 2
 τεσσαράκοντα¹⁶ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν
 οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν¹⁷ αὐτῶν,
 ὕστερον¹⁸ ἐπείνασεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 3
 θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη 4
 Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ
 ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν²⁰ 5
 αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²¹ ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τῆς οἰκουμένης²² ἐν στιγμῇ²³ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν
 αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ 7

¹ Θάρα, ὁ, Terah. ² Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³ Φάλεκ, ὁ, Peleg. ⁴ Ἐβερ, ὁ, Eber. ⁵ Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶ Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷ Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸ Νῶε, ὁ, Noah. ⁹ Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰ Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹ Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹² Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³ Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ ἀνάγω, lead up, restore. ²¹ ὑψηλός, high, lofty. ²² οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ²³ στιγμή, ἡς, ἡ, moment, point of time.

οὖν ἐὰν προσκυνήσης ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ 8
ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ:
γέγραπται, Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ
λατρεύσεις.¹ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν 9
αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον² τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν³ κάτω:⁴ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς 10
ἁγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁵ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι⁶ σε: καί, 11
Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε προσκόψῃς⁷ πρὸς λίθον τὸν πόδα
σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, Οὐκ 12
ἐκπειράσεις⁸ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας⁹ πάντα 13
πειρασμὸν¹⁰ ὁ διάβολος ἀπέστη¹¹ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14
Γαλιλαίαν: καὶ φήμῃ¹² ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου¹³ περὶ
αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, 15
δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,¹⁴ οὗ¹⁵ ἦν τεθραμμένος:¹⁶ καὶ εἰσῆλθεν, 16
κατὰ τὸ εἰωθὸς¹⁷ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν

¹ λατρεύω, serve, worship. ² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁴ κάτω, down, below. ⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁶ διαφυλάσσω, guard, protect. ⁷ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁸ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁹ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁰ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹² φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ οὗ, where, when. ¹⁶ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁷ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom.

συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη¹ αὐτῷ βιβλίον 17
 Ἡσαΐου² τοῦ προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας³ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν
 τόπον οὗ⁴ ἦν γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν 18
 ἔχρισέν⁵ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι
 τοὺς συντετριμμένους⁶ τὴν καρδίαν· κηρύξαι αἰχμαλώτοις⁷
 ἄφεςιν,⁸ καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,⁹ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους¹⁰ ἐν
 ἀφέσει,⁸ κηρύξαι ἐνιαυτὸν¹¹ κυρίου δεκτόν.¹² Καὶ πτύξας¹³ τὸ 19
 βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁴ ἐκάθισεν· καὶ πάντων ἐν τῇ
 συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες¹⁵ αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ 21
 λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
 τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον 22
 ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν 23
 πρὸς αὐτούς, Πάντως¹⁶ ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,
 θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ
 Καπερναούμ,¹⁸ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι¹⁹ σου. Εἶπεν δέ, 24
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός¹² ἐστὶν ἐν τῇ
 πατρίδι¹⁹ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλοὶ χῆραι ἦσαν 25
 ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη²⁰ ὁ οὐρανὸς

¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ ἀναπτύσσω, unroll. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ χρίω, anoint. ⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁷ αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ⁸ ἄφεςις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁹ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ¹⁰ θραύω, break in pieces, oppress. ¹¹ ἐνιαυτός, ου, ὁ, year. ¹² δεκτός, acceptable, welcome. ¹³ πτύσσω, fold up, roll up. ¹⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁵ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁶ πάντως, altogether, by all means. ¹⁷ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ¹⁸ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²⁰ κλείω, shut, shut up.

ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας¹ ἕξ,² ὥς ἐγένετο λιμὸς³ μέγας ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς 26
 Σάρεπτα⁴ τῆς Σιδῶνος⁵ πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροί⁶ 27
 ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου⁷ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ οὐδεὶς
 αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμάν⁸ ὁ Σύρος.⁹ Καὶ ἐπλήσθησαν 28
 πάντες θυμοῦ¹⁰ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ 29
 ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἕξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν
 ἕως ὄφρύος¹¹ τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ
 κατακρημνίσαι¹² αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν 30
 ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν¹³ εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν 31
 διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο¹⁵ ἐπὶ τῇ 32
 διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ 33
 συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ
 ἀνέκραξεν¹⁶ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἦα,¹⁷ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 34
 Ναζαρηνέ;¹⁸ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ
 θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹⁹ καὶ 35
 ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ρίψαν²⁰ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον

¹ μὴν, ὁ, month, certainly. ² ἕξ, six. ³ λιμὸς, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁴ Σάρεπτα, ὠν, τό, Zarephath. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁷ Ἐλισσαῖος, οὐ, ὁ, Elisha. ⁸ Νεεμάν, ὁ, Naaman. ⁹ Σύρος, οὐ, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹⁰ θυμός, οὐ, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹¹ ὄφρυς, ὕος, ἡ, eyebrow, brow. ¹² κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ¹³ κατέρχομαι, come down, go down. ¹⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁶ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁷ ἦα, ah! ha! ¹⁸ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁹ φιμώω, muzzle, silence. ²⁰ ρίπτω, throw, cast.

ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάβαν¹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος² 36

ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν³ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ

λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει⁴ τοῖς

ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος⁵ 37

περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.⁶

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος: 38

πενθερά⁷ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη⁸ πυρετῷ⁹ μεγάλῳ: καὶ

ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς¹⁰ ἐπάνω¹¹ αὐτῆς, 39

ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,⁹ καὶ ἀφῆκεν αὐτήν: παραχρῆμα¹² δὲ

ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος¹³ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις¹⁴ 40

ποικίλαις¹⁵ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν: ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν

τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ 41

δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς

ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁶ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν

τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

¹ βλάπτω, harm, injure. ² θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ³ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order.

⁵ ἦχος, ους, ὁ, noise, sound. ⁶ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁷ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ⁹ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹³ δύνω, enter, set. ¹⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ ἐάω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ 42

ὄχλοι ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἤλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον²

αὐτόν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι 43

Καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν 5

λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην⁴

Γεννησαρέτ:⁵ καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην: οἱ δὲ 2

ἄλιεῖς⁶ ἀποβάντες⁷ ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ 3

δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς

γῆς ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου

τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα, 4

Ἐπανάγαγε¹¹ εἰς τὸ βάθος,¹³ καὶ χαλάσατε¹⁴ τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς

ἄγραν.¹⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁶ δι' 5

ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁷ οὐδὲν ἐλάβομεν: ἐπὶ δὲ τῷ

ρήματί σου χαλάσω¹⁴ τὸ δίκτυον.⁹ Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, 6

συνέκλεισαν¹⁸ πλῆθος ἰχθύων¹⁹ πολὺ: διερρήγνυτο²⁰ δὲ τὸ

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικεῖμαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁴ χαλάω, slacken, let down. ¹⁵ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁷ κοπιάω, toil, labor. ¹⁸ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ διαρρήσσω, tear asunder.

δίκτυον¹ αὐτῶν: καὶ κατένευσαν² τοῖς μετόχοις³ τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ 7
 πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι⁴ αὐτοῖς: καὶ ἦλθον καὶ
 ἔπλησαν ἀμφοτέρα⁵ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι⁶ αὐτά. Ἰδὼν δὲ 8
 Σίμων Πέτρος προσέπεσεν⁷ τοῖς γόνασιν⁸ Ἰησοῦ, λέγων, Ὑεξελθε
 ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. Θάμβος⁹ γὰρ 9
 περιέσχεν¹⁰ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ¹¹ τῶν
 ἰχθύων¹² ἣ συνέλαβον: ⁴ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, 10
 υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹³ οἱ ἦσαν κοινωνοὶ¹⁴ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς
 τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ: ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση
 ζωγρῶν.¹⁵ Καὶ καταγαγόντες¹⁶ τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες 11
 ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ 12
 πλήρης¹⁷ λέπρας:¹⁸ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον,
 ἐδεήθη¹⁹ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. 13
 Καὶ ἐκτείνας²⁰ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω,
 καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα¹⁸ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ 14
 αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν: ἀλλὰ ἀπελθὼν δείξον
 σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ²¹ σου,

¹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ² κατανεύω, signal, nod. ³ μέτοχος, ου, ό, partaker, partner. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁶ βυθίζω, sink, plunge. ⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁸ γόνυ, ατος, τό, knee. ⁹ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ¹⁰ περιέχω, surround, seize. ¹¹ ἄγρα, ας, ή, catch, booty. ¹² ἰχθύς, ύος, ό, fish. ¹³ Ζεβεδαίος, ου, ό, Zebedee. ¹⁴ κοινωνός, οῦ, ό, partner, sharer. ¹⁵ ζωγρέω, capture alive. ¹⁶ κατάγω, bring down, lead down. ¹⁷ πλήρης, full. ¹⁸ λέπρα, ας, ή, leprosy. ¹⁹ δέομαι, ask, request. ²⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²¹ καθαρισμός, οῦ, ό, cleansing, purification.

καθὼς προσέταξεν¹ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον² αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ 15

μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ

ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν³ αὐτῶν.

Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν⁴ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος. 16

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν 17

καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,⁵ οἳ ἦσαν ἐληλυθότες

ἐκ πάσης κόμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ·

καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες 18

φέροντες ἐπὶ κλίνης⁶ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,⁷ καὶ

ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν⁸ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ 19

εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν⁸ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες

ἐπὶ τὸ δῶμα,⁹ διὰ τῶν κεράμων¹⁰ καθῆκαν¹¹ αὐτὸν σὺν τῷ

κλινιδίῳ¹² εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν 20

πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι

σου. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι¹³ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, 21

λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;¹⁴ Τίς δύναται

ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; Ἐπιγινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς 22

διαλογισμοὺς¹⁵ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί

¹ προστάσσω, command, order. ² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ⁵ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁷ παραλύω, relax, enfeeble. ⁸ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁰ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ¹¹ καθίημι, let down, lower. ¹² κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁵ διαλογισμός, οῦ, ὁ, reasoning, questioning.

διαλογίζεσθε¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,² 23
 εἰπεῖν, Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ
 περιπάτει; Ὅτι δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 24
 ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ³ – Σοὶ
 λέγω, ἔγεραι, καὶ ἄρας τὸ κλινίδιον⁴ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν
 σου. Καὶ παραχρῆμα⁵ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ 25
 κατέκειτο,⁶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ 26
 ἔκστασις⁷ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
 ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα⁸ σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο⁹ τελώνην,¹⁰ ὀνόματι Λευῖν,¹¹ 27
 καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹² καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. 28
 Καὶ καταλιπὼν¹³ ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ 29
 ἐποίησεν δοχὴν¹⁴ μεγάλην Λευῖς¹¹ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν
 ὄχλος τελωνῶν¹⁰ πολὺς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ’ αὐτῶν
 κατακείμενοι.⁶ Καὶ ἐγόγγυζον¹⁵ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ 30
 Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν
 τελωνῶν¹⁰ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 31
 Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες¹⁶

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² εὐκοπώτερον, easier. ³ παραλύω, relax, enfeeble. ⁴ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁷ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁸ παράδοξος, strange, wonderful. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ Λευῖς, ὁ, Levi. ¹² τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ¹⁵ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁶ ὑγιαίνω, be in good health, am well.

ἱατροῦ,¹ ἀλλ' οἱ κακῶς² ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, 32
 ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.³ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διὰ τί 33
 οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν⁴ πυκνά,⁵ καὶ δεήσεις⁶
 ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων: οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ
 πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ 34
 νυμφῶνος,⁷ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁸ μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν⁴
 ; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ⁹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁸ 35
 τότε νηστεύσουσιν⁴ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ 36
 παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹⁰ ἱματίου καινοῦ
 ἐπιβάλλει¹¹ ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν: ¹² εἰ δὲ μήγε,¹³ καὶ τὸ καινὸν
 σχίζει,¹⁴ καὶ τῷ παλαιῷ¹² οὐ συμφωνεῖ¹⁵ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ 37
 οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁶ εἰς ἀσκοῦς¹⁷ παλαιούς: ¹² εἰ δὲ μήγε,¹³
 ῥήξει¹⁸ ὁ νέος¹⁶ οἶνος τοὺς ἀσκοὺς,¹⁷ καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ
 ἀσκοὶ¹⁷ ἀπολοῦνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁶ εἰς ἀσκοῦς¹⁷ καινοὺς 38
 βλητέον,¹⁹ καὶ ἀμφοτέροι²⁰ συντηροῦνται.²¹ Καὶ οὐδεὶς πιὼν 39
 παλαιὸν¹² εὐθέως θέλει νέον:¹⁶ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς¹²
 χρηστότερός²² ἐστίν.

¹ ἱατρός, οὗ, ὁ, physician. ² κακῶς, badly, evilly. ³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁴ νηστεύω, fast. ⁵ πυκνός, frequent, numerous. ⁶ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ⁷ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁸ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁹ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁰ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² παλαιός, old, ancient. ¹³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁴ σχίζω, split, separate. ¹⁵ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁶ νέος, new, young. ¹⁷ ἀσκός, ος, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁹ βλητέος, must be put, that ought to be put. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²¹ συντηρέω, preserve, treasure. ²² χρηστός, good, kind.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹ διαπορεύεσθαι² αὐτὸν διὰ 6
 τῶν σπορίμων·³ καὶ ἔτιλλον⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν,⁵
 καὶ ἤσθιον, ψάχοντες⁶ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων 2
 εἶπον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; 3
 Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο
 ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε⁷ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς καὶ οἱ μετ'
 αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς 4
 ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς
 μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ 5
 ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ
 σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν 6
 συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ
 αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹⁰ Παρετήρουν¹¹ δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 7
 Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσιν
 κατηγορίαν¹² αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς διαλογισμοὺς¹³ αὐτῶν, 8
 καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ¹⁰ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ
 στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς 9

¹ δευτερόπρωτος, second-first. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ σπόριμος, grain field, sown. ⁴ τιλλω, pluck, pick. ⁵ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ⁷ ὁπότε, when. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹² κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ¹³ διαλογισμός, οῦ, ὁ, reasoning, questioning.

αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν
 ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Καὶ 10
 περιβλεψάμενος³ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ἐκτεῖνον⁴ τὴν
 χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁵ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής⁶
 ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας;⁷ καὶ διελάλουν⁸ πρὸς 11
 ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 12
 προσεύξασθαι· καὶ ἦν διανυκτερεύων⁹ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. 13
 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ:
 καὶ ἐκλεξάμενος¹¹ ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους
 ὠνόμασεν,¹² Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν¹² Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹³ 14
 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ
 Βαρθολομαῖον,¹⁴ Ματθαῖον¹⁵ καὶ Θωμᾶν,¹⁶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 15
 Ἀλφαίου,¹⁷ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν,¹⁸ Ἰούδαν 16
 Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹⁹ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.²⁰ 17
 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,²¹ καὶ ὄχλος
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς
 Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου²² Τύρου²³ καὶ

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ ἀνοία, ας, ἡ, folly, foolishness. ⁸ διαλάlew, discuss, converse together. ⁹ διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹⁰ προσφωνέω, call to, summon. ¹¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹² ὀνομάζω, name, give a name to. ¹³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁴ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁸ ζήλωτης, οῦ, ὁ, Zealot, zealot. ¹⁹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁰ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ²¹ πεδινός, flat, level. ²² παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ²³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre.

Σιδῶνος,¹ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων²
 αὐτῶν: καὶ οἱ ὀχλούμενοι³ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ 18
 ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι 19
 δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας⁴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 20
 ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρας⁵ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁶ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.⁷ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.⁸

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν 22
 ἀφορίσωσιν⁹ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹⁰ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα
 ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν 23
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε:¹¹ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν
 πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ
 πατέρες αὐτῶν.

¹ Σιδῶν, ὠνος, ἢ, Sidon. ² νόσος, ου, ἢ, disease, malady. ³ ὀχλέω, trouble, torment. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ ὑμέτερος, your. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ γελᾶω, laugh. ⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁰ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹¹ σκιρτάω, leap, leap for joy.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε¹ τὴν παράκλησιν ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,² ὅτι πεινάσετε.³ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁴ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁵ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γὰρ 26

ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις⁶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 27

καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους 28

ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων⁸ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί⁹ 29

σε ἐπὶ τὴν σιαγὸνα,¹⁰ πάρεχε¹¹ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ

αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹² μὴ κωλύσης. Παντὶ δὲ 30

τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.¹³ 31

Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς

ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, 32

ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας

αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε¹⁴ τοὺς ἀγαθοποιοῦντας¹⁴ 33

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ γελάω, laugh. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ ψευδοπροφήτης, ου, δ, false prophet. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹¹ παρέχω, offer, afford. ¹² χιτῶν, ὄνος, δ, tunic, garment. ¹³ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right.

ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ
 ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε¹ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,² ποία 34
 ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανεῖζουσιν,¹
 ἵνα ἀπολάβωσιν² τὰ ἴσα.³ Πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ 35
 ἀγαθοποιεῖτε,⁴ καὶ δανεῖζετε,¹ μηδὲν ἀπελπίζοντες;⁵ καὶ ἔσται ὁ
 μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου:⁶ ὅτι αὐτὸς χρηστός
 ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁸ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν 36
 οἰκτίρμονες,⁹ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων⁹ ἐστίν. Καὶ μὴ 37
 κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε,¹⁰ καὶ οὐ μὴ
 καταδικασθῆτε:¹⁰ ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ 38
 δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹¹ καλόν, πεπιεσμένον¹² καὶ
 σεσαλευμένον¹³ καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁴ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
 ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ¹¹ ᾧ μετρεῖτε¹⁶ ἀντιμετρηθήσεται¹⁷
 ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁸ δύναται τυφλὸς τυφλὸν 39
 ὁδηγεῖν;¹⁹ Οὐχὶ ἀμφοτέροι²⁰ εἰς βόθυνον²¹ πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν 40
 μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ: κατηρτισμένος²² δὲ πᾶς

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ ὑψιστος, highest, most high. ⁷ χρηστός, good, kind. ⁸ ἀχάριστος, ungrateful. ⁹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹² πιέζω, press, press down. ¹³ σαλεύω, shake, excite. ¹⁴ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁵ κόλπος, ου, ό, bosom, breast. ¹⁶ μετρέω, measure, estimate. ¹⁷ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ ὁδηγέω, lead, guide. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²¹ βόθυνος, ου, ό, pit, ditch. ²² καταρτίζω, mend, fit.

ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ 41

ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν² τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ

ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;³ Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, 42

Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς

τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν² οὐ βλέπων; Ὑποκριτὰ,⁴ ἔκβαλε

πρῶτον τὴν δοκὸν² ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁵

ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ 43

γὰρ ἐστὶν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν;⁶ οὐδὲ δένδρον

σαπρὸν⁶ ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ 44

ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁷ συλλέγουσιν⁸

σῦκα,⁹ οὐδὲ ἐκ βάτου¹⁰ τρυγῶσιν¹¹ σταφυλὴν.¹² Ὁ ἀγαθὸς 45

ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας αὐτοῦ

προφέρει¹⁴ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ

θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁴ τὸ πονηρόν: ἐκ γὰρ τοῦ

περισεύματος¹⁵ τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ 46

ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς,

ὑποδείξω¹⁶ ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος: ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 48

¹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ² δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ³ κατανοέω, observe, understand. ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁶ σαπρός, rotten, worthless. ⁷ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ σῦκον, ου, τό, fig. ¹⁰ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹¹ τρυγάω, gather in, harvest. ¹² σταφυλή, ἥς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹³ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁵ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate.

οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν¹ καὶ ἐβάθυνεν,² καὶ ἔθηκεν
 θεμέλιον³ ἐπὶ τὴν πέτραν·⁴ πλημμύρας⁵ δὲ γενομένης,
 προσέρρηξεν⁶ ὁ ποταμός⁷ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
 σαλεῦσαι⁸ αὐτήν· θεμελιώτο⁹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁴ Ὁ δὲ 49
 ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι
 οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου·³ ἣ προσέρρηξεν⁶ ὁ ποταμός,⁷
 καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα¹⁰ τῆς οἰκίας ἐκείνης
 μέγα.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς¹¹ τοῦ 7
 λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.¹²

Ἐκατοντάρχου¹³ δὲ τινος δοῦλος κακῶς¹⁴ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,¹⁵ 2
 ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.¹⁶ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν 3
 πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως
 ἐλθὼν διασώσῃ¹⁷ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ, παραγενόμενοι πρὸς 4
 τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,¹⁸ λέγοντες ὅτι ἄξιός
 ἐστὶν ὃ παρέξει¹⁹ τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν 5
 συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν 6

¹ σκάπτω, dig. ² βαθύνω, deepen, go down deep. ³ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁵ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ⁶ προσρῆγνυμι, dash against. ⁷ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁸ σαλεύω, shake, excite. ⁹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹⁰ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ¹¹ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁴ κακῶς, badly, evilly. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ ἐντιμος, valued, precious. ¹⁷ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁸ σπουδαίως, with haste, diligently. ¹⁹ παρέχω, offer, afford.

αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν¹ ἀπέχοντος² ἀπὸ τῆς οἰκίας,
 ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος³ φίλους, λέγων αὐτῷ, Κύριε,
 μὴ σκύλλου·⁴ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην⁵ μου
 εἰσέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα⁶ πρὸς σε ἐλθεῖν· ἀλλ' εἰπέ 7
 λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς⁷ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ 8
 ἐξουσίαν τασσόμενος,⁸ ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω
 τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται·
 καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα 9
 ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς⁹ τῷ ἀκολουθοῦντι
 αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹⁰
 πίστιν εὑρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον 10
 εὑρον τὸν ἀσθενοῦντα δούλον ὑγιαίνοντα.¹¹

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς,¹² ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν·¹³ 11
 καὶ συνεπορεύοντο¹⁴ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος
 πολὺς. Ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ¹⁵ τῆς πόλεως, καὶ ἰδού, 12
 ἐξεκομίζετο¹⁶ τεθνηκώς,¹⁷ υἱὸς μονογενῆς¹⁸ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ
 αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν 13
 αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹⁹ ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ

¹ μακρὰν, far away. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁴ σκύλλω, trouble, bother. ⁵ στέγη, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁶ ἡξιόω, consider worthy. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ τάσσω, arrange, appoint. ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ τοσούτος, so great, so much. ¹¹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹² ἑξῆς, next, next in order. ¹³ Ναῖν, ἡ, Nain. ¹⁴ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁵ πύλη, ἡ, gate, porch. ¹⁶ ἐκκομίζω, carry out. ¹⁷ θνήσκω, die, am dying. ¹⁸ μονογενής, only begotten, only. ¹⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ·¹ οἱ δὲ βαστάζοντες 14
 ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,² σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ 15
 ἀνεκάθισεν³ ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
 μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, 16
 λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι
 Ἐπεσκέψατο⁴ ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος οὗτος 17
 ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.⁵

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. 18

Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης
 ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
 προσδοκῶμεν;⁶ Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, 20
 Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁷ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ
 ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁶ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ 21
 ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων⁸ καὶ μαστίγων⁹ καὶ πνευμάτων
 πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο¹⁰ τὸ βλέπειν. Καὶ 22
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
 Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ¹¹
 περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹² καθαρίζονται, κωφοὶ¹³ ἀκούουσιν, νεκροὶ
 ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν 23

¹ σορός, οὐ, ἦ, coffin, bier. ² νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ³ ἀνακαθίζω, sit up. ⁴ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁵ περίχωρος, οὐ, ἦ, neighboring. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ νόσος, οὐ, ἦ, disease, malady. ⁹ μάστιξ, ἰγος, ἦ, whip, scourge. ¹⁰ χαρίζομαι, give freely, forgive. ¹¹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹³ κωφός, deaf, dumb.

μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις 24

περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;¹

Κάλαμον² ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;³ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν 25

; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁴ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;⁵ Ἴδού, οἱ ἐν

ἱματισμῷ⁶ ἐνδόξῳ⁷ καὶ τρυφῇ⁸ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις⁹

εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, 26

καὶ περισσότερον¹⁰ προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, 27

Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς

κατασκευάσει¹¹ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, 28

μείζων ἐν γεννητοῖς¹² γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ

βαπτιστοῦ¹³ οὐδεὶς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ

θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι 29

ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα¹⁵ Ἰωάννου· οἱ 30

δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ¹⁶ τὴν βουλὴν¹⁷ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν¹⁸

εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίνι οὖν ὁμοιώσω¹⁹ 31

τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνοι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί 32

εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ²⁰ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν²¹

¹ θεάσασθαι, look at, behold. ² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ³ σαλεύω, shake, excite. ⁴ μαλακός, soft, effeminate. ⁵ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁶ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁷ ἐνδοξός, honored, glorious. ⁸ τρυφή, ἥς, ἡ, reveling, luxury. ⁹ βασιλείας, kingly, royal. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ κατασκευάζω, prepare, build. ¹² γεννητός, born, begotten. ¹³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁶ νομικός, pertaining to the law. ¹⁷ βουλή, ἥς, ἡ, counsel, purpose. ¹⁸ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁹ ὁμοιώω, make like, liken. ²⁰ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²¹ προσφωνέω, call to, summon.

ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·²
 ἐθρηνήσαμεν³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης 33
 ὁ βαπτιστῆς⁴ μῆτε ἄρτον ἐσθίων μῆτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε,
 Δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, 34
 καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος⁵ καὶ οἰνοπότης,⁶ φίλος
 τελωνῶν⁷ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν 35
 τέκνων αὐτῆς πάντων.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ· καὶ 36
 εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.⁸ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ 37
 ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται⁹ ἐν τῇ
 οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα¹⁰ ἀλάβαστρον¹¹ μύρου,¹² καὶ 38
 στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο βρέχειν¹³
 τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,¹⁴ καὶ ταῖς θριξίν¹⁵ τῆς κεφαλῆς
 αὐτῆς ἐξέμασεν,¹⁶ καὶ κατεφίλει¹⁷ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ
 ἤλειφεν¹⁸ τῷ μύρῳ.¹² Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν 39
 ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ
 ποταπὴ¹⁹ ἡ γυνὴ ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν. Καὶ 40
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν.

¹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ² ὀρχέομαι, dance. ³ θρηγέω, lament, mourn. ⁴ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ⁶ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ⁷ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ κομίζω, receive, bring. ¹¹ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹² μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ¹³ βρέχω, send rain, rain. ¹⁴ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ¹⁵ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁶ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁸ ἀλείφω, anoint. ¹⁹ ποταπός, what kind of? what type of?

Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται¹ ἦσαν δανειστῇ² 41
 τινί: ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια³ πεντακόσια, ⁴ ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.
 Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις⁶ ἐχαρίσατο.⁷ Τίς 42
 οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων 43
 εἶπεν, Ὑπολαμβάνω⁸ ὅτι ὃ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν
 αὐτῷ, Ὁρθῶς⁹ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς¹⁰ πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ 44
 Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν
 οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας: αὕτη δὲ τοῖς
 δάκρυσιν¹¹ ἔβρεξέν¹² μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θρίξιν¹³ τῆς
 κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν.¹⁴ Φίλημά¹⁵ μοι οὐκ ἔδωκας: αὕτη δέ, 45
 ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν¹⁶ καταφιλοῦσά¹⁷ μου τοὺς πόδας. 46
 Ἐλαίω¹⁸ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας: ¹⁹ αὕτη δὲ μύρω²⁰ ἤλειψέν
 μου τοὺς πόδας. Οὐ χάριν,²¹ λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι 47
 αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ: ὥ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
 ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ 48
 ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι²² λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς
 καὶ ἁμαρτίας ἀφήσιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου 50
 σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

¹ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ² δανειστής, ὁ, lender, creditor. ³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁴ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁵ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² βρέχω, send rain, rain. ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁵ φίλημα, τος, τό, kiss. ¹⁶ διαλείπω, stop, cease. ¹⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἀλείφω, anoint. ²⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²¹ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ²² συνανάκειμαι, recline at table with.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹ καὶ αὐτὸς διώδευεν² κατὰ πόλιν καὶ **8**

κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ:

καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν **2**

τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,³

Μαρία ἡ καλουμένη Μαгдаληνή,⁴ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά

ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα⁵ γυνὴ Χουζᾶ⁶ ἐπιτρόπου⁷ Ἡρώδου, καὶ **3**

Σουσάννα,⁸ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν

ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος⁹ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων¹⁰ **4**

πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ **5**

σπεῖραι τὸν σπόρον¹¹ αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπεῖρειν αὐτόν, ὃ μὲν

ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,¹² καὶ τὰ πετεινὰ¹³ τοῦ

οὐρανοῦ κατέφαγεν¹⁴ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹⁵ **6**

καὶ φυὲν¹⁶ ἐξηράνθη,¹⁷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁸ Καὶ ἕτερον **7**

ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹⁹ καὶ συμφυεῖσαι²⁰ αἱ ἀκανθαί¹⁹

ἀπέπνιξαν²¹ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ **8**

φυὲν¹⁶ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.²² Ταῦτα λέγων

ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ καθεξῆς, successively, in order. ² διοδεύω, travel through, go about. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁶ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁷ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁸ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ⁹ σύνεμι, be with, come together. ¹⁰ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ¹¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁶ φύω, grow up, spring up. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁸ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ συμφύω, grow at the same time. ²¹ ἀποπνίγω, choke, drown. ²² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

Ἐπὴρῶτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ 9
 παραβολὴ αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια 10
 τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα
 βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστιν δὲ 11
 αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος¹ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ 12
 παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα² ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ
 αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες
 σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας³ οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς 13
 δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὔτοι ρίζαν⁴ οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν
 πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁵ ἀφίστανται.⁶ Τὸ δὲ εἰς τὰς 14
 ἀκάνθας⁷ πεσόν, οὔτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν⁸
 καὶ πλούτου⁹ καὶ ἡδονῶν¹⁰ τοῦ βίου¹¹ πορευόμενοι συμπνίγονται,
 καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.¹³ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὔτοί εἰσιν οἵτινες 15
 ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν,¹⁴
 καὶ καρποφοροῦσιν¹⁵ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁶ ἄψας καλύπτει¹⁷ αὐτὸν σκεύει,¹⁸ ἢ ὑποκάτω¹⁹ 16
 κλίνης²⁰ τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας²¹ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ
 εἰσπορευόμενοι²² βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,²³ ὃ οὐ 17

¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ² εἴτα, then, thereafter. ³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁴ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁷ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁹ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁰ ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ¹¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ τελεσφορέω, produce mature fruit. ¹⁴ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁵ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁶ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁹ ὑποκάτω, under, below. ²⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²¹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²³ κρυπτός, hidden, secret.

φανερὸν¹ γενήσεται: οὐδὲ ἀπόκρυφον,² ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς
 φανερὸν¹ ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, 18
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται
 ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ 19
 ἠδύναντο συντυχεῖν³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, 20
 λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν
 σε θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου 21
 καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
 ποιοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη⁴ εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22
 μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν⁵
 τῆς λίμνης.⁶ Καὶ ἀνήχθησαν.⁷ Πλεόντων⁸ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν:⁹ 23
 καὶ κατέβη λαῖλαψ¹⁰ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁶ καὶ
 συνεπληροῦντο,¹¹ καὶ ἐκινδύνεον.¹² Προσελθόντες δὲ διήγειραν 24
 αὐτόν, λέγοντες, Ἐπιστάτα,¹⁴ ἐπιστάτα,¹⁴ ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος: καὶ
 ἐπαύσαντο,¹⁵ καὶ ἐγένετο γαλήνη.¹⁶ Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστὶν ἡ 25

¹ φανερός, manifest, apparent. ² ἀπόκρυφος, hidden, secret. ³ συντυγχάνω, meet with, join. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ πλέω, sail. ⁹ ἀφυπνόω, fall asleep. ¹⁰ λαῖλαψ, ἀπος, ἡ, hurricane, storm. ¹¹ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ¹² κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁵ παύω, cause to cease. ¹⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm.

πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς
 ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει²
 καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν³ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν⁴ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,⁵ ἣτις ἐστὶν 26
 ἀντιπέραν⁶ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, 27
 ὑπήντησεν⁷ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ
 χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,⁸ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ
 ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.⁹ Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ 28
 ἀνακράξας,¹⁰ προσέπεσεν¹¹ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί
 ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹² Δέομαι¹³ σου, μὴ
 με βασανίσῃς.¹⁴ Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ 29
 ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει¹⁵
 αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹⁶ ἀλύσεσιν¹⁷ καὶ πέδαις¹⁸ φυλασσόμενος, καὶ
 διαρρήσων¹⁹ τὰ δεσμὰ²⁰ ἠλαύνετο²¹ ὑπὸ τοῦ δαίμονος²² εἰς τὰς
 ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν 30
 ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,²³ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς
 αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ² αὐτοῖς εἰς τὴν 31
 ἄβυσσον²⁴ ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη²⁵ χοίρων²⁶ ἱκανῶν 32

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² ἐπιτάσσω, command, give order. ³ ὑπακούω, obey, listen. ⁴ καταπλέω, sail down. ⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁶ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁸ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ⁹ μνήμα, τὸς, τό, grave, tomb. ¹⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹² ὑψιστος, highest, most high. ¹³ δέομαι, ask, request. ¹⁴ βασανίζω, torment, torture. ¹⁵ συναρπάζω, seize, drag away. ¹⁶ δεσμέω, bind. ¹⁷ ἄλυσις, εὼς, ἡ, chain. ¹⁸ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁹ διαρρήσσω, tear asunder. ²⁰ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²¹ ἐλαύνω, drive or push, row. ²² δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²³ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²⁴ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ²⁵ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig.

βοσκομένων¹ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ²
αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν² αὐτοῖς. Ἐξελθόντα 33
δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·³ καὶ
ῥομήσαν⁴ ἡ ἀγέλη⁵ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁶ εἰς τὴν λίμνην,⁷ καὶ
ἀπεπνίγη.⁸ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹ τὸ γεγεννημένον ἔφυγον, καὶ 34
ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν 35
τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον καθήμενον
τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον⁹ καὶ
σωφρονούντα,¹⁰ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. 36
Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.¹¹ 37
Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου¹² τῶν
Γαδαρηνῶν¹³ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο·¹⁴
αὐτὸς δὲ ἐμβὰς¹⁵ εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο¹⁶ δὲ αὐτοῦ ὁ 38
ἄνθρωπος ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν
δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ 39
διηγοῦ¹⁷ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν
πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

¹ βόσκω, feed. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ χοῖρος, σου, ὁ, swine, pig. ⁴ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁵ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁶ κρημνός, οὗ, ὁ, steep bank, cliff. ⁷ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁸ ἀποπνίγω, choke, drown. ⁹ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁰ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ ἐμβάνω, embark. ¹⁶ δεόμαι, ask, request. ¹⁷ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹ αὐτὸν ὁ 40
 ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες² αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, ἦλθεν 41
 ἀνὴρ ὃς ὄνομα Ἰάειρος,³ καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν,
 καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτόν
 εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενής⁴ ἦν αὐτῷ 42
 ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκειν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν
 οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁵ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ρύσει⁶ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς⁷ 43
 προσαναλώσασα⁸ ὅλον τὸν βίον⁹ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁰ ἤψατο τοῦ κρασπέδου¹¹ 44
 τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα¹² ἔστη ἡ ρύσις⁶ τοῦ αἵματος
 αὐτῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ 45
 πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,¹³ οἱ ὄχλοι
 συνέχουσιν¹⁴ σε καὶ ἀποθλίβουσιν,¹⁵ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός
 μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἦψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναιμι 46
 ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹⁶ 47
 τρέμουσα¹⁷ ἦλθεν, καὶ προσπεσοῦσα¹⁸ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν¹⁹ ἤψατο
 αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἴαθη

¹ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ Ἰάειρος, ου, ό, Jairus. ⁴ μονογενής, only begotten, only. ⁵ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁶ ρύσις, εως, ή, flowing, hemorrhage. ⁷ ἱατρός, ου, ό, physician. ⁸ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ⁹ βίος, ου, ό, life, manner of life. ¹⁰ ὀπισθεν, behind, after. ¹¹ κρασπέδον, ου, τό, border, tassel. ¹² παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹³ ἐπιστάτης, ου, ό, chief, commander. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ¹⁶ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁷ τρέμω, tremble, am afraid. ¹⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁹ αἰτία, ας, ή, cause, reason.

παραχρήμα.¹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,² θύγατερ, ἡ πίστις σου 48
σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,³ 49
λέγων αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν⁴ ἡ θυγάτηρ σου: μὴ σκύλλε⁵ τὸν
διδάσκαλον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ 50
φοβοῦ: μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 51
οὐκ ἄφηκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ
Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς⁶ καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιον 52
δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο⁷ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε: οὐκ
ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.⁸ Καὶ κατεγέλων⁹ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι 53
ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς 54
χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς,⁶ ἐγείρου. Καὶ 55
ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρήμα:¹ καὶ
διέταξεν¹⁰ αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν¹¹ οἱ γονεῖς¹² αὐτῆς: 56
ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος¹³ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ 9
ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους¹⁴ θεραπεύειν. Καὶ 2
ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ

¹ παραχρήμα, immediately, instantly. ² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ³ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁴ θνήσκω, die, am dying. ⁵ σκύλλω, trouble, bother. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ καθεύδω, sleep. ⁹ καταγελᾶω, deride, ridicule. ¹⁰ διατάσσω, command, give orders to. ¹¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹³ συγκαλέω, call together. ¹⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε 3
 εἰς τὴν ὁδόν: μήτε ῥάβδους,¹ μήτε πήραν,² μήτε ἄρτον, μήτε
 ἀργύριον,³ μήτε ἀνά⁴ δύο χιτῶνας⁵ ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν 4
 εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ 5
 δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν
 κονιορτὸν⁶ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁷ εἰς μαρτύριον⁸ ἐπ’
 αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, 6
 εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.⁹

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁰ τὰ γινόμενα ὑπ’ αὐτοῦ πάντα: 7
 καὶ διηπόρει,¹¹ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται
 ἐκ νεκρῶν: ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη: ἄλλων δὲ ὅτι 8
 Προφῆτης εἷς τῶν ἀρχαίων¹² ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, 9
 Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα:¹³ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ
 ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹⁴ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. 10
 Καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν¹⁵ κατ’ ἰδίαν εἰς τόπον
 ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδάν.¹⁶ Οἱ δὲ ὄχλοι γινόντες 11
 ἥκολούθησαν αὐτῷ: καὶ δεξιόμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ

¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁶ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ⁷ ἀποτινάσσω, shake off. ⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁹ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁰ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹¹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹² ἀρχαῖος, old, ancient. ¹³ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁴ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁵ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ¹⁶ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida.

τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας¹ ἰᾶτο.

Ἦ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν:² προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον 12

αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ³

κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁴ καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν:⁵

ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε 13

αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε

ἄρτοι καὶ ἰχθύες⁶ δύο, εἰ μή τι⁷ πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς

πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.⁸ Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ⁹ ἄνδρες 14

πεντακισχίλιοι.¹⁰ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,

Κατακλίνατε¹¹ αὐτοὺς κλισίας¹² ἀνὰ¹³ πεντήκοντα.¹⁴ Καὶ 15

ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁵ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε 16

ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν,

εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,¹⁶ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς

παρατιθέναι¹⁷ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν¹⁸ πάντες: 17

καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,¹⁹ κόφρινοι²⁰ δώδεκα.

¹θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²κλίνω, cause to bend, bow. ³κύκλος, ου, ό, circle. ⁴καταλύω, destroy, lodge. ⁵ἐπισιτισμός, οὔ, ό, provisions, provision. ⁶ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁷μή τι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ὡσεὶ, like, about. ¹⁰πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹¹κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹²κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ¹³ἀνά, upwards, upon. ¹⁴πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁵ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁶κατακλάω, break in pieces. ¹⁷παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁸χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁹κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁰κόφρινος, ου, ό, basket, large basket.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,¹ 18
 συνῆσαν² αὐτῷ οἱ μαθηταί: καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων,
 Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, 19
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν:³ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν: ἄλλοι δὲ ὅτι
 Προφῆτης τις τῶν ἀρχαίων⁴ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 20
 τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν, Τὸν χριστὸν
 τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν 21
 τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ 22
 ἀποδοκιμασθῆναι⁵ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
 γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 23
 Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν,
 ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ
 ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, 24
 ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
 οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται⁷ ἄνθρωπος, κερδήσας⁸ τὸν 25
 κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;⁹ Ὃς γὰρ ἂν 26
 ἐπαισχυνηθῇ¹⁰ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται,¹⁰ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ
 τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,¹¹ 27

¹ καταμόνας, alone, apart. ² σύνειμι, be with, come together. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁶ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁰ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really.

εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἱ οὐ μὴ γεύσωνται¹ θανάτου, ἕως
ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει² ἡμέραι ὀκτώ,³ καὶ 28
παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ
ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ 29
εἶδος⁴ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁵ αὐτοῦ
λευκὸς ἐξαστράπτων.⁶ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν⁷ αὐτῷ, 30
οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν 31
ἐξοδὸν⁸ αὐτοῦ ἣν ἐμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος 32
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι⁹ ὕπνῳ¹⁰: διαγρηγορήσαντες¹¹
δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας¹²
αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹³ αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, 33
εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹⁴ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς
ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁵ τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν
Μωσῇ, καὶ μίαν Ἡλίᾳ: μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 34
λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν¹⁶ αὐτούς: ἐφοβήθησαν
δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ 35
τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός:

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ὥσει, like, about. ³ ὀκτώ, eight, 8. ⁴ εἶδος, οὗς, τό, form, sight. ⁵ ἱματισμός, οὗ, ὁ, clothing. ⁶ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ ἐξοδος, οὗ, ἡ, departure, exodus. ⁹ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁰ ὕπνος, οὗ, ὁ, sleep. ¹¹ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹² συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹³ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹⁴ ἐπιστάτης, οὗ, ὁ, chief, commander. ¹⁵ σκηνή, ἧς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁶ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop.

αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὗρέθη ὁ Ἰησοῦς 36
 μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,¹ καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις
 ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς² ἡμέρᾳ, κατελθόντων³ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
 συνήντησεν⁴ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
 ἀνεβόησεν,⁵ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαι⁶ σου, ἐπίβλεψαι⁷ ἐπὶ τὸν
 υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς⁸ ἐστίν μοι· καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει 39
 αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης⁹ κρᾶζει, καὶ σπαράσσει¹⁰ αὐτὸν μετὰ ἁφροῦ,¹¹
 καὶ μόγις¹² ἀποχωρεῖ¹³ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹⁴ αὐτόν. Καὶ 40
 ἐδεήθην⁶ τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ
 ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ὦ¹⁵ γενεὰ ἄπιστος¹⁶ 41
 καὶ διεστραμμένη,¹⁷ ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁸
 ὑμῶν; Προσάγαγε¹⁹ τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ προσερχομένου 42
 αὐτοῦ, ἔρρηξεν²⁰ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν²¹
 ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἴασατο
 τὸν παῖδα,²² καὶ ἀπέδωκεν αὐτόν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο 43
 δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²⁴ τοῦ θεοῦ.

¹ σιγάω, be silent, become silent. ² ἐξῆς, next, next in order. ³ κατέρχομαι, come down, go down. ⁴ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁵ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁶ δέομαι, ask, request. ⁷ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁸ μονογενής, only begotten, only. ⁹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁰ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹¹ ἁφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹² μόγις, hardly, scarcely. ¹³ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁵ ὦ, Oh! omega. ¹⁶ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁷ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁸ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁹ προσάγω, bring (forward), approach. ²⁰ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²¹ συσπαράσσω, convulse. ²² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ μεγαλειότης, ἡτος, ἡ, splendor, magnificence.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς 44
 λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι
 εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν 45
 παρακεκαλυμμένον² ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται³ αὐτό· καὶ
 ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς⁴ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ 46
 δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁴ τῆς καρδίας αὐτῶν,
 ἐπιλαβόμενος⁵ παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἐαυτῷ, καὶ εἶπεν 48
 αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ
 δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ
 γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,⁶ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ 49
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι
 οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ 50
 κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

¹ ἄγνοέω, not know, be unaware. ² παρακαλύπτω, hide, conceal. ³ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι¹ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως² 51
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν³ τοῦ πορεύεσθαι
εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: 52
καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν,⁴ ὥστε
ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον 53
αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ 54
αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ
καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι⁵ αὐτούς, ὡς καὶ
Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς⁶ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, 55
Οὐκ οἴδατε οἷου⁷ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ 56
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.
Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57
Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 58
Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες⁸ φωλεοὺς⁹ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁰ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·¹¹ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ
τὴν κεφαλὴν κλίνει.¹² Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59
εἶπεν, Κύριε, ἐπιτρέψόν¹³ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι¹⁴ τὸν

¹ συμπληρώω, fulfill, be swamped. ² ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ³ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁴ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁵ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ οἷος, such as, of what kind. ⁸ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁹ φωλεός, ος, ὁ, den, hole. ¹⁰ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹¹ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹² κλίνω, cause to bend, bow. ¹³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁴ θάπτω, bury.

πατέρα μου. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹ 60
 τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς: σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε² τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι, κύριε: πρῶτον 61
 δὲ ἐπιτρέψόν³ μοι ἀποτάξασθαι⁴ τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ 62
 ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν⁵ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’
 ἄροτρον,⁶ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός⁷ ἐστὶν εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν⁸ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἐβδομήκοντα,⁹ καὶ 10
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ¹⁰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν
 πόλιν καὶ τόπον οὗ¹¹ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἐλεγεν οὖν πρὸς 2
 αὐτούς, Ὁ μὲν θερισμὸς¹² πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹³ ὀλίγοι: δεήθητε¹⁴
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹³ εἰς τὸν
 θερισμὸν¹² αὐτοῦ. Ὑπάγετε: ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς 3
 ἄρνας¹⁵ ἐν μέσῳ λύκων. ¹⁶ Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, ¹⁷ μὴ πήραν, ¹⁸ 4
 μηδὲ ὑποδήματα:¹⁹ καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς 5
 ἣν δ’ ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ
 τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται²⁰ ἐπ’ αὐτὸν ἡ 6
 εἰρήνη ὑμῶν: εἰ δὲ μήγε,²¹ ἐφ’ ὑμᾶς ἀνακάμψει.²² Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ 7

¹ θάπτω, bury. ² διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ἄροτρον, ου, τό, plow. ⁷ εὐθετός, useful, fit. ⁸ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ⁹ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁰ ἀνά, upwards, upon. ¹¹ οὗ, where, when. ¹² θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ¹³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁴ δέομαι, ask, request. ¹⁵ ἄρην, ἀρνός, ὁ, lamb. ¹⁶ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁷ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁸ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁰ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ²¹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²² ἀνακάμπτω, turn back, return.

οἰκία μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν: ἄξιος γὰρ ὁ
 ἐργάτης¹ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε² ἐξ οἰκίας εἰς
 οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ⁸
 ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα³ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ⁹
 ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἦγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ¹⁰
 ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας⁴ αὐτῆς εἴπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν⁵ ¹¹
 τὸν κολληθέντα⁶ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα⁷ ὑμῖν:
 πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις⁸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον⁹ ¹²
 ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,¹⁰ οὐαὶ σοι, ¹³
 Βηθσαϊδᾶ:¹¹ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹² καὶ Σιδῶνι¹³ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁴ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁵ καὶ σποδῷ¹⁶ καθήμεναι
 μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ¹² καὶ Σιδῶνι¹³ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν τῇ ¹⁴
 κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,¹⁷ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ¹⁵
 ὑψωθείσα,¹⁸ ἕως Ἄδου¹⁹ καταβιβασθήσῃ.²⁰ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ¹⁶
 ἀκούει: καὶ ὁ ἀθετῶν²¹ ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ:²¹ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν²¹ ἀθετεῖ
 τὸν ἀποστείλαντά με.

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ παρατίθημι, set before, entrust. ⁴ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁵ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ⁶ κολλάω, glue, cleave. ⁷ ἀπομάσσω, wipe off. ⁸ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁰ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹¹ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ πάλαι, long ago, of old. ¹⁵ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁶ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁷ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁹ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ²⁰ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²¹ ἀθετέω, reject, annul.

Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ 17
 τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ 18
 αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν² ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 πεσόντα. Ἴδού, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν³ ἐπάνω⁴ 19
 ὄφεων⁵ καὶ σκορπίων,⁶ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ:
 καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ 20
 πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
 ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο⁷ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21
 Ἐξομολογοῦμαι⁸ σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
 ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹⁰ καὶ συνετῶν,¹¹ καὶ ἀπεκάλυψας
 αὐτὰ νηπίοις.¹² Naί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹³
 ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεὶς¹⁴ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα 22
 μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν
 ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ
 ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς¹⁴ πρὸς τοὺς 23
 μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ
 βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς 24

¹ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ² ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ³ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen).
⁵ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁶ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ⁷ ἡγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² νήπιος, infant, child. ¹³ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁴ στρέφω, turn, am converted.

ἤθελαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδοῦ, νομικός¹ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων² αὐτόν, καὶ λέγων, 25
 Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ εἶπεν 26
 πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ 27
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς
 καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁴
 σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου· καὶ τὸν πλησίον⁶ σου ὡς
 σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς⁷ ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ, καὶ 28
 ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ 29
 τίς ἐστὶν μου πλησίον;⁶ Ὑπολαβὼν⁸ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 30
 Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχά, καὶ
 λησταῖς⁹ περιέπεσεν,¹⁰ οἱ καὶ ἐκδύσαντες¹¹ αὐτόν καὶ πληγὰς¹²
 ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ¹³ τυγχάνοντα.¹⁴ Κατὰ 31
 συγκυρίαν¹⁵ δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκεῖνῃ· καὶ ἰδὼν
 αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁶ Ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης¹⁷ γενόμενος κατὰ 32
 τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁶ Σαμαρεῖτης¹⁸ δὲ τις 33
 ὁδεύων¹⁹ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,²⁰ καὶ 34

¹ νομικός, pertaining to the law. ² ἐκπειράζων, test thoroughly, tempt. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ περιπίπτω, fall in with, strike. ¹¹ ἐκδύω, take off, put off. ¹² πληγή, ἧς, ἡ, blow, wound. ¹³ ἡμιθανής, half dead. ¹⁴ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁵ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance. ¹⁶ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹⁷ Λευΐτης, ου, ὁ, Levite. ¹⁸ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ ὁδεύω, go, travel. ²⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

προσελθὼν κατέδησεν¹ τὰ τραύματα² αὐτοῦ, ἐπιχέων³ ἔλαιον⁴
καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας⁵ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,⁶ ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,⁷ καὶ ἐπεμελήθη⁸ αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον 35
ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια¹⁰ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,¹¹ καὶ εἶπεν
αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι⁸ αὐτοῦ· καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,¹² ἐγὼ ἐν
τῷ ἐπανέρχешθαί¹³ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
πλησίον¹⁴ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος¹⁵ εἰς τοὺς ληστές;¹⁶
Ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ 37
Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην 38
τινά· γυνή δέ τις ὀνόματι Μάρθα¹⁷ ὑπεδέξατο¹⁸ αὐτὸν εἰς τὸν
οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε¹⁹ ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ 39
παρακαθίσασα²⁰ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον
αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα¹⁷ περιεσπᾶτο²¹ περὶ πολλὴν διακονίαν· 40
ἐπιστᾶσα²² δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει²³ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου
μόνην με κατέλειπεν²⁴ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι
συναντιλάβηται.²⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,¹⁷ 41
Μάρθα,¹⁷ μεριμνᾷς²⁶ καὶ τυρβάζῃ²⁷ περὶ πολλά· ἐνὸς δέ ἐστιν 42

¹καταδέω, bind up, bandage. ²τραῦμα, τος, τό, wound. ³ἐπιχέω, pour over, pour on. ⁴ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁵ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁶κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ⁷πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ⁸ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ⁹αὔριον, tomorrow. ¹⁰δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ¹²προσδαπανάω, spend in addition. ¹³ἐπανέρχομαι, return, come back again. ¹⁴πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁵ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁶ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁷Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁸ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁹ἔδε, this (here), this here. ²⁰παρακαθίζω, sit down beside. ²¹περισπάω, distract, trouble greatly. ²²ἐφίστημι, stand over, come upon. ²³μέλει, it is a care, it concerns. ²⁴καταλείπω, leave, leave behind. ²⁵συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ²⁶μεριμνάω, be anxious, distracted. ²⁷τυρβάζω, agitate or disturb in mind.

χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα¹ ἐξελέξατο,² ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται³ ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὥς **11**

ἐπαύσατο,⁴ εἰπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, **2**
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.
Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ,
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον⁵ δίδου ἡμῖν τὸ **3**
καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ **4**
ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁶ ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν,⁷ ἀλλὰ ῥύσαι⁸ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ πορεύσεται **5**
πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου,⁹ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε, χρῆσόν¹⁰ μοι
τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ¹¹ φίλος παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ **6**
ἔχω ὁ παραθήσω¹² αὐτῷ: κακεῖνος¹³ ἔσωθεν¹⁴ ἀποκριθεὶς εἶπη, **7**
Μὴ μοι κόπους¹⁵ παρέχε: ¹⁶ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,¹⁷ καὶ τὰ
παιδιά μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην¹⁸ εἰσὶν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς

¹ μερίς, ἴδος, ἡ, part, portion. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁴ παύω, cause to cease. ⁵ ἐπιούσιος, for today, daily. ⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁷ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ῥύομαι, rescue, save. ⁹ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ¹⁰ χρῶμαι, lend. ¹¹ ἐπειδὴ, since, because. ¹² παρατίθηναι, set before, entrust. ¹³ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁴ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁵ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ¹⁶ παρέχω, offer, afford. ¹⁷ κλείω, shut, shut up. ¹⁸ κοίτη, ἡς, ἡ, bed, sexual promiscuity.

δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ 8
 εἶναι αὐτοῦ φίλον, διὰ γε¹ τὴν ἀναίδειαν² αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει
 αὐτῷ ὅσον χρήζει.³ Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: 9
 ζητεῖτε, καὶ εὕρησετε: κρούετε,⁴ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ 10
 ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῷ κρούοντι⁴
 ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ 11
 λίθον ἐπιδώσῃ⁵ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,⁶ μὴ ἀντὶ⁷ ἰχθύος⁶ ὄφιν⁸
 ἐπιδώσῃ⁵ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὠόν,⁹ μὴ ἐπιδώσῃ⁵ αὐτῷ 12
 σκορπίον;¹⁰ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα¹¹ 13
 ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ
 οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹² Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
 δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹² καὶ ἐθαύμασαν οἱ
 ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ¹³ ἄρχοντι τῶν 15
 δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον 16
 παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ 17
 διανοήματα¹⁴ εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
 διαμερισθεῖσα¹⁵ ἐρημοῦται:¹⁶ καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ 18

¹ γέ, indeed, at least. ² ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ³ χρήζω, need, have need of. ⁴ κρούω, knock, strike. ⁵ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁶ ἰχθύς, ὄς, ὁ, fish. ⁷ ἀντί, instead of, in place of. ⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁹ ὠόν, οῦ, τό, egg. ¹⁰ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹¹ δόμα, τος, τό, present, gift. ¹² κωφός, deaf, dumb. ¹³ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁴ διανόημα, τος, τό, thought, reasoning. ¹⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁶ ἐρημώω, destroy, strip.

καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διμερίσθη,¹ πῶς σταθήσεται ἡ
 βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβοῦλ² ἐκβάλλειν με τὰ
 δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ 19
 ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ³ ὑμῶν αὐτοὶ
 ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ⁴ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα 20
 ἔφθασεν⁵ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς 21
 καθωπλισμένος⁶ φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,⁷ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὶ⁸ δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν⁹ 22
 νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν¹⁰ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἧ ἐπεποίθει, καὶ
 τὰ σκῦλα¹¹ αὐτοῦ διαδίδωσιν.¹² Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ 23
 ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹³ Ὅταν τὸ 24
 ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
 ἀνύδρων¹⁴ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν:¹⁵ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει,
 Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹⁶ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν 25
 εὐρίσκει σεσαρωμένον¹⁷ καὶ κεκοσμημένον.¹⁸ Τότε πορεύεται καὶ 26
 παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ
 ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
 ἐκείνου χείρονα¹⁹ τῶν πρώτων.

¹ διαμερίζω, divide, distribute. ² Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ³ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁵ φθάνω, come before another, anticipate. ⁶ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ ἐπὶ, when, as soon as. ⁹ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁰ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹¹ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ¹² διαδίδωμι, distribute, give. ¹³ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁴ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹⁵ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁶ ὅθεν, from where, from which. ¹⁷ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ¹⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁹ χείρων, worse.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά¹ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ 27
 τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία² ἡ βαστάσασά σε, καὶ
 μαστοὶ³ οὓς ἐθήλασας.⁴ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενούγγε⁵ μακάριοι οἱ 28
 ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων⁶ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη 29
 πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁷ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ,
 εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁸ τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο 30
 Ἰωνᾶς⁸ σημεῖον τοῖς Νινευίταις,⁹ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα¹⁰ νότου¹¹ ἐγερθήσεται ἐν 31
 τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ¹²
 αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹³ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
 Σολομώντος,¹⁴ καὶ ἰδοὺ, πλείον Σολομώντος¹⁴ ᾧδε. Ἄνδρες Νινευί¹⁵ 32
 ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ
 κατακρινουσιν¹² αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹⁶ Ἰωνᾶ,⁸
 καὶ ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ⁸ ᾧδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁷ ἄψας εἰς κρύπτῃν¹⁸ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν 33
 μόδιον,¹⁹ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,²⁰ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι²¹ τὸ

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³ μαστός, οῦ, ὁ, breast, nipple. ⁴ θηλάζω, suckle, nurse. ⁵ μενούγγε, on the contrary, indeed. ⁶ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁰ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹¹ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁴ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁵ Νινευί, ἡ, Nineveh. ¹⁶ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ κρύπτῃ, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ¹⁹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ²⁰ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into.

φέγγος¹ βλέπωσιν. Ὁ λύχνος² τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: 34

ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς³ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου

φωτεινόν⁴ ἐστιν: ἐπὰν⁵ δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.⁶

Σκόπει⁷ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά 35

σου ὅλον φωτεινόν,⁴ μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν,⁶ ἔσται φωτεινόν

ὅλον, ὥς ὅταν ὁ λύχνος² τῇ ἀστραπῇ⁸ φωτίζη⁹ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ¹⁰ 37

παρ' αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.¹¹ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν 38

ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.¹² Εἶπεν δὲ 39

ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν¹³ τοῦ

ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος¹⁴ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν¹⁵ ὑμῶν

γέμει¹⁶ ἀρπαγῆς¹⁷ καὶ πονηρίας.¹⁸ Ἀφρονες,¹⁹ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ 40

ἔξωθεν¹³ καὶ τὸ ἔσωθεν¹⁵ ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα²⁰ δότε 41

ἐλεημοσύνην:²¹ καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε²² τὸ ἡδύοσμον²³ 42

καὶ τὸ πῆγανον²⁴ καὶ πᾶν λάχανον,²⁵ καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν

καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ: ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κάκεινα²⁶ μὴ

¹ φέγγος, οὐς, τό, light, brightness. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ ἀπλοῦς, simple, single. ⁴ φωτεινός, bright, full of light. ⁵ ἐπὰν, when, as soon as. ⁶ σκοτεινός, dark, full of darkness. ⁷ σκοπέω, look at, contemplate. ⁸ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁹ φωτίζω, give light, enlighten. ¹⁰ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ¹¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹³ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁴ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹⁵ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁶ γέμω, fill, am full of. ¹⁷ ἀρπαγή, ἥς, ἡ, plunder, robbery. ¹⁸ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁹ ἄφρων, foolish, senseless. ²⁰ ἐνέιμι, be in, within. ²¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ²² ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ²³ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ²⁴ πῆγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ²⁵ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ²⁶ κάκεινα, and he, and she.

ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν 43
 πρωτοκαθεδρίαν¹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς² ἐν
 ταῖς ἀγοραῖς.³ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ 44
 ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,⁵ καὶ οἱ ἄνθρωποι
 περιπατοῦντες ἐπάνω⁶ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν⁷ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα 45
 λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς⁷ 46
 οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε⁹ τοὺς ἀνθρώπους φορτία¹⁰ δυσβάστακτα,¹¹ καὶ
 αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹² ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹³ τοῖς φορτίοις.¹⁰ 47
 Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ
 πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ 48
 συνευδοκεῖτε¹⁴ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν: ὅτι αὐτοὶ μὲν
 ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ 49
 τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτούς
 προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ
 ἐκδιώξουσιν:¹⁵ ἵνα ἐκζητηθῇ¹⁶ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ 50
 ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς¹⁷ κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, 51
 ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹⁸ τοῦ

¹ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ² ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ³ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ ἄδηλος, unseen, indistinct. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁹ φορτίζω, load, burden. ¹⁰ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹¹ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹² δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹³ προσψάω, touch, touch lightly. ¹⁴ συνευδοκέω, consent, approve. ¹⁵ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ¹⁶ ἐκζητέω, seek out, inquire. ¹⁷ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ¹⁸ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah.

ἀπολομένου μεταξύ¹ τοῦ θυσιαστηρίου² καὶ τοῦ οἴκου. Ναί,
λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται³ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν 52
τοῖς νομικοῖς,⁴ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁵ τῆς γνώσεως: αὐτοὶ οὐκ
εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ 53
οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς⁶ ἐνέχριν,⁷ καὶ ἀποστοματίζειν⁸ αὐτὸν περὶ
πλειόνων, ἐνεδρεύοντες⁹ αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹⁰ τι ἐκ τοῦ 54
στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹¹ αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν¹² τῶν μυριάδων¹³ τοῦ ὄχλου, ὥστε 12
καταπατεῖν¹⁴ ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
πρῶτον, Προσέχετε¹⁵ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁶ τῶν Φαρισαίων,
ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.¹⁷ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον¹⁸ ἐστὶν ὃ οὐκ 2
ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν¹⁹ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ'²⁰ ὧν 3
ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ²¹ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται: καὶ ὃ πρὸς
τὸ οὖς ἐλάλησατε ἐν τοῖς ταμείοις,²² κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν
δωμάτων.²³ Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ 4
τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων

¹ μεταξύ, between, after. ² θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ³ ἐκζητέω, seek out, inquire. ⁴ νομικός, pertaining to the law. ⁵ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁶ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁷ ἐνέχριν, have a grudge against, be subject to. ⁸ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ⁹ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹⁰ θηρεύω, hunt, catch. ¹¹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹² ἐπισυναῖνω, gather, gather together. ¹³ μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ¹⁴ καταπατέω, trample under foot. ¹⁵ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁶ ζύμη, ἡ, leaven, ferment. ¹⁷ ὑπόκρισις, εὖς, ἡ, hypocrisy. ¹⁸ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ¹⁹ κρυπτός, hidden, secret. ²⁰ ἀντί, instead of, in place of. ²¹ σκοτία, ἀς, ἡ, darkness. ²² ταμεῖον, οὐ, τό, inner room, storeroom. ²³ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

περισσότερόν¹ τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω² δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: 5
 φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν³ εἰς
 τὴν γέενναν:⁴ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε 6
 στρουθία⁵ πωλεῖται⁶ ἀσσαρίων⁷ δύο; Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν
 ἐπιλεησμένον⁸ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες⁹ τῆς 7
 κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.¹⁰ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν
 στρουθίων⁵ διαφέρετε.¹¹ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν 8
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ὁμολογήσῃ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ 9
 ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται¹²
 ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἔρεῖ λόγον εἰς τὸν 10
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
 βλασφημῆσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς 11
 ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε
 πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε,¹⁴ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα 12
 διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

¹ περισσός, excessive, abundant. ² υποδείκνυμι, show, indicate. ³ ἐμβάλλω, throw, cast. ⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁵ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ⁸ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ ἀριθμέω, number, count. ¹¹ διαφέρω, differ, carry through. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁴ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου 13
 μερίσασθαι¹ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 14
 Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν³ δικαστὴν⁴ ἢ μεριστὴν⁵ ἐφ' ὑμᾶς; 15
 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς
 πλεονεξίας·⁶ ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ
 τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, 16
 λέγων, Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν⁷ ἡ χώρα· καὶ 17
 διελογίζετο⁸ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ
 συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ⁹ 18
 μου τὰς ἀποθήκας,¹⁰ καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ
 πάντα τὰ γενήματά¹¹ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ 19
 μου, Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹² εἰς ἔτη πολλά·
 ἀναπαύου,¹³ φάγε, πίε, εὐφραίνου.¹⁴ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον, 20
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν¹⁶ ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ
 ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων¹⁷ ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς 21
 θεὸν πλουτῶν.¹⁸

¹ μερίζω, divide, part. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ δικαστής, οὐ, ὁ, judge. ⁵ μεριστής, οὐ, ὁ, divider, arbitrator. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ⁸ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹² κείμαι, lie, be laid. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁴ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁵ ἄφρων, foolish, senseless. ¹⁶ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁷ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹⁸ πλουτέω, be rich, become rich.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ 22
μεριμνᾶτε¹ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι, τί
ἐνδύσθησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,² καὶ τὸ σῶμα τοῦ 23
ἐνδύματος.³ Κατανοήσατε⁴ τοὺς κόρακας,⁵ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, 24
οὐδὲ θερίζουσιν,⁶ οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁷ οὐδὲ ἀποθήκη,⁸ καὶ ὁ
θεὸς τρέφει⁹ αὐτούς· πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹⁰ τῶν
πετεινῶν;¹¹ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹ δύναται προσθεῖναι¹² ἐπὶ 25
τὴν ἡλικίαν¹³ αὐτοῦ πῆχυν¹⁴ ἓνα; Εἰ οὖν οὕτε ἐλάχιστον¹⁵ 26
δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;¹ Κατανοήσατε⁴ τὰ κρίνα 27
πῶς αὐξάνει·¹⁷ οὐ κοπιᾷ,¹⁸ οὐδὲ νήθει·¹⁹ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ
Σολομῶν²⁰ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²¹ ὥς ἐν τούτων. 28
Εἰ δὲ τὸν χόρτον²² ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²³ εἰς
κλίβανον²⁴ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²⁵ πόσω
μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁶ Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί 29
πίητε· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.²⁷ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ 30
κόσμου ἐπιζητεῖ·²⁸ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε²⁹ τούτων. 31
Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
προστεθήσεται¹² ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον·³⁰ ὅτι 32

¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ² τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ³ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ κατανοέω, observe, understand. ⁵ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁸ ἀποθήκη, ἥς, ἡ, storehouse, barn. ⁹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁰ διαφέρω, differ, carry through. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² προστίθημι, add, add to. ¹³ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁴ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁵ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁶ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁷ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁸ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁹ νήθω, spin. ²⁰ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ²¹ περιβάλλω, put around, clothe. ²² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁵ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁷ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ²⁸ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁹ χρήζω, need, have need of. ³⁰ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock.

εὐδόκησεν¹ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33

Πωλήσατε² τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.³

Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια⁴ μὴ παλαιούμενα,⁵ θησαυρὸν⁶

ἀνέκλειπτον⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς⁸ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ

σῆς⁹ διαφθείρει:¹⁰ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ 34

καρδία ὑμῶν ἔσται.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹¹ περιεζωσμέναι,¹² καὶ οἱ λύχνοι¹³ 35

καιόμενοι:¹⁴ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις¹⁵ τὸν 36

κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ¹⁶ ἐκ τῶν γάμων,¹⁷ ἵνα, ἐλθόντος

καὶ κρούσαντος,¹⁸ εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι 37

ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας:¹⁹ ἀμὴν λέγω

ὑμῖν ὅτι περιζώσεται¹² καὶ ἀνακλινεῖ²⁰ αὐτούς, καὶ παρελθὼν

διακονήσῃ αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ 38

τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι

ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης²¹ ποία 39

ᾠρα ὁ κλέπτῃς⁸ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁹ ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν

διορυγῆναι²² τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἔτοιμοι:²³ ὅτι 40

ἢ ᾠρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² πωλέω, sell. ³ ἐλεημοσύνη, ἡς, ἡ, alms, alms-giving. ⁴ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁵ παλαιόω, make or become old, obsolete. ⁶ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁹ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ¹⁰ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ¹¹ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ ἀναλύω, loose, depart. ¹⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁸ κρούω, knock, strike. ¹⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²² διορύσσω, break through, break in. ²³ ἔτοιμος, ready, prepared.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην 41
 λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹ ἐστὶν ὁ 42
 πιστὸς οἰκονόμος² καὶ φρόνιμος,³ ὃν καταστήσει⁴ ὁ κύριος ἐπὶ
 τῆς θεραπείας⁵ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;⁶ 43
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὕρῃσει
 ποιοῦντα οὕτως.⁷ Ἀληθῶς⁸ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς 44
 ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁴ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ δοῦλος 45
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁹ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ
 ἄρξῃται τύπτειν¹⁰ τοὺς παῖδας¹¹ καὶ τὰς παιδίσκας,¹² ἐσθίειν τε
 καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεισθαι:¹³ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν 46
 ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁴ καὶ ἐν ᾧ ἡ οὐ γινώσκει, καὶ
 διχοτομήσει¹⁵ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων¹⁶
 θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, 47
 καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ,
 δαρήσεται¹⁷ πολλάς: ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,¹⁸ 48
 δαρήσεται¹⁷ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται
 παρ' αὐτοῦ: καὶ ᾧ παρέθεντο¹⁹ πολὺ, περισσότερον²⁰ αἰτήσουσιν
 αὐτόν.

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ φρόνιμος, prudent, wise. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁶ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁰ τύπτω, smite, beat. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹³ μεθύσκω, make drunk. ¹⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁵ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁶ ἀπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ πληγῇ, ης, ἡ, blow, wound. ¹⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁰ περισσός, excessive, abundant.

Πῦρ ἤλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη;¹ 49

Βάπτισμα² δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι³ ἕως οὗ
τελεσθῇ. Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; 51

Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμός.⁴ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν 52

πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ διαμεμερισμένοι,⁵ τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ
τρισίν. Διαμερισθήσεται⁵ πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί: 53

μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί: πενθερά⁶ ἐπὶ τὴν
νύμφην⁷ αὐτῆς, καὶ νύμφη⁷ ἐπὶ τὴν πενθεράν⁶ αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ 54

καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν⁸ ἀπὸ
δυσμῶν,⁹ εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος¹⁰ ἔρχεται: καὶ γίνεται οὕτως. 55

Καὶ ὅταν νότον¹¹ πνέοντα,¹² λέγετε ὅτι Καύσων¹³ ἔσται: καὶ
γίνεται. Ὑποκριταί,¹⁴ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ 56

οἴδατε δοκιμάζειν:¹⁵ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹⁵ 57

Τί δὲ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ 58

τοῦ ἀντιδίκου¹⁶ σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹⁷

ἀπηλλάχθαι¹⁸ ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε κατασύρῃ¹⁹ σε πρὸς τὸν κριτὴν,
καὶ ὁ κριτής²⁰ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,²¹ καὶ ὁ πράκτωρ²¹ σε
βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ 59

¹ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ συνέχω, hold fast, oppress. ⁴ διαμερισμός, οὐ, ὁ, division, disunity. ⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ⁶ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁷ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁹ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁰ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ¹¹ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹² πνέω, blow. ¹³ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁵ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁶ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁷ ἐργασία, ἄς, ἡ, profit, business. ¹⁸ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁹ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ²⁰ κριτής, ου, ὁ, judge. ²¹ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable.

τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹ ἀποδῶς.

Παρήσαν² δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ **13**

τῶν Γαλιλαίων,³ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν⁴ μετὰ τῶν θυσιῶν

αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ **2**

Γαλιλαῖοι³ οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους³

ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ **3**

μετανοῇτε, πάντες ὡσαύτως⁵ ἀπολείσθε. Ἦ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ **4**

ὀκτώ,⁶ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος⁷ ἐν τῷ Σιλωάμ⁸ καὶ ἀπέκτεινεν

αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται⁹ ἐγένοντο παρὰ πάντας

ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: **5**

ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῇτε, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. Ἐλεγεν δὲ **6**

ταύτην τὴν παραβολήν: Συκῆν¹⁰ εἶχέν τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι¹¹

αὐτοῦ πεφυτευμένην:¹² καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ

εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν,¹³ Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι **7**

ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ¹⁰ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω: ἔκκοψον¹⁴

αὐτήν: ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, **8**

Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου¹⁵ σκάψω¹⁶ περὶ

αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: καὶ¹⁷ μὲν ποιήσῃ καρπόν: εἰ δὲ μήγε,¹⁸ **9**

¹λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²πάρεμι, be present, have arrived. ³Γαλιλαῖος, Galilean. ⁴μίγνυμι, mix, mingle. ⁵ὡσαύτως, likewise. ⁶ὀκτώ, eight, 8. ⁷πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁸Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁹ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁰συκῆ, ῆς, ἡ, fig tree. ¹¹ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹²φυτεύω, plant. ¹³ἀμπελουργός, ου, ὁ, vinedresser, gardener. ¹⁴ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁵ὅτου, until. ¹⁶σκάπτω, dig. ¹⁷καὶ, and if, even if. ¹⁸μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε).

εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψει¹ αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν· καὶ ἰδού, 10

γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας² ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ,³ καὶ ἦν

συγκύπτουσα,⁴ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι⁵ εἰς τὸ παντελές.⁶ 12

Ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,⁷ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι,

ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας² σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· 13

καὶ παραχρῆμα⁸ ἀνωρθώθη,⁹ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς 14

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹⁰ ἀγανακτῶν¹¹ ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν

ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, “Ἐξ¹² ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ

ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ

ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, 15

Ὑποκριταί,¹³ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν¹⁴

αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον¹⁵ ἀπὸ τῆς φάτνης,¹⁶ καὶ ἀπαγαγὼν¹⁷ ποτίζει;¹⁸ 16

Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὔσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδού,

δέκα καὶ ὀκτώ³ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ¹⁹ τούτου

τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, 17

κατησχύνοντο²⁰ πάντες οἱ ἀντικείμενοι²¹ αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος

ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις²² τοῖς γινομένοις ὑπ’ αὐτοῦ.

¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ³ ὀκτώ, eight. ⁴ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ⁵ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁶ παντελές, completely, forever. ⁷ προσφωνέω, call to, summon. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ ἀνωρθόω, restore, strengthen. ¹⁰ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹² ἕξ, six. ¹³ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁵ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁶ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁹ δεσμός, ου, ὁ, chain, bond. ²⁰ κατασχύνω, put to shame, shame. ²¹ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ²² ἐνδόξος, honored, glorious.

Ἔλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίνι ὁμοιώσω 18
 αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ² σινάπεως,³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος 19
 ἔβαλεν εἰς κήπον⁴ ἑαυτοῦ· καὶ ἡῤῃξεν,⁵ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον
 μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ⁶ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν⁷ ἐν τοῖς
 κλάδοις⁸ αὐτοῦ. Πάλιν εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω¹ τὴν βασιλείαν τοῦ 20
 θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμῃ,⁹ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν¹⁰ εἰς 21
 ἀλεύρου¹¹ σάτα¹² τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹³ ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁴ 22
 κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν¹⁵ ποιούμενος εἰς
 Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ 23
 δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε¹⁶ εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς¹⁷ 24
 πύλης·¹⁸ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
 ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης¹⁹ καὶ ἀποκλείσῃ²⁰ 25
 τὴν θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν²¹ τὴν θύραν,
 λέγοντες, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν,
 Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· τότε ἄρξεσθε λέγειν, Ἐφάγομεν 26
 ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις²² ἡμῶν ἐδίδαξας. 27
 Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε²³ ἀπ'
 ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται²⁴ τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς²⁵ 28

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ⁵ αὔξάνω, cause to grow, increase. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ κατασκήνω, cause to dwell, settle. ⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ ἐκρύπτω, hide, hide in. ¹¹ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹² σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹³ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁴ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁵ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ¹⁶ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁷ στενός, narrow. ¹⁸ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁰ ἀποκλείω, close, shut. ²¹ κρούω, knock, strike. ²² πλατεία, ας, ἡ, street. ²³ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁴ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation.

καὶ ὁ βρυγμὸς¹ τῶν ὀδόντων,² ὅταν ὀψῇσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν³ καὶ 29
δυσμῶν,⁴ καὶ βορρᾶ⁵ καὶ νότου,⁶ καὶ ἀνακλιθήσονται⁷ ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, 31
Ἐξέλθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,⁸ ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι.
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι⁹ ταύτῃ, Ἰδοὺ, 32
ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις¹⁰ ἐπιτελῶ¹¹ σήμερον καὶ αὔριον,¹²
καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.¹³ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον¹² καὶ 33
τῇ ἔχομένῃ πορεύεσθαι: ὅτι οὐκ ἐνδέχεται¹⁴ προφήτην ἀπολέσθαι
ἔξω Ἱερουσαλὴμ. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτένουσα 34
τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα¹⁵ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς
αὐτήν, ποσάκις¹⁶ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι¹⁷ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁸
ὄρνις¹⁹ τὴν ἑαυτῆς νοσσιᾶν²⁰ ὑπὸ τὰς πτέρυγας,²¹ καὶ οὐκ
ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ 35
ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε ἕως ἄν ἤξῃ, ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ

¹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ² ὀδούς, ὁ, tooth. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁵ βορρᾶς, ἁ, ὁ, north, north wind. ⁶ νότος, οὐ, ὁ, south wind, south. ⁷ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁸ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁹ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁰ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ¹¹ ἐπιτελέω, complete, perform. ¹² αὔριον, tomorrow. ¹³ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁴ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ¹⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁶ ποσάκις, how often? how often. ¹⁷ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁸ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ¹⁹ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ²⁰ νοσσία, ἁς, ἡ, brood, brood of young birds. ²¹ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing.

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν **14**

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν
 παρατηρούμενοι¹ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός² **2**
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς **3**
 νομικούς³ καὶ Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
 θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.⁴ Καὶ ἐπιλαβόμενος⁵ ἰάσατο αὐτόν, **4**
 καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν **5**
 υἱὸς ἢ βοῦς⁶ εἰς φρέαρ⁷ ἔμπεσεῖται,⁸ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει⁹
 αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν **6**
 ἀνταποκριθῆναι¹⁰ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹¹ πῶς τὰς **7**
 πρωτοκλισίας¹² ἐξελέγοντο,¹³ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς **8**
 ὑπὸ τινος εἰς γάμους,¹⁴ μὴ κατακλιθῇς¹⁵ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν:¹²
 μήποτε ἐντιμότερός¹⁶ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ **9**
 σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον: καὶ τότε ἄρξῃ
 μετ' αἰσχύνης¹⁷ τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.¹⁸ Ἀλλ' ὅταν κληθῇς, **10**

¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ² ὕδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁷ φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁹ ἀνασπάω, draw up, pull up. ¹⁰ ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹¹ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁵ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁶ ἐντιμος, valued, precious. ¹⁷ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ¹⁸ κατέχω, hold back, hold fast.

πορευθεὶς ἀνάπεσε¹ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ
κεκληκῶς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε, προσανάβηθι² ἀνώτερον·³ τότε
ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων⁴ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ 11
ὑψῶν⁵ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁶ καὶ ὁ ταπεινῶν⁶ ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.⁵

Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον⁷ ἢ 12
δεῖπνον,⁸ μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου,
μηδὲ τοὺς συγγενεῖς⁹ σου, μηδὲ γείτονας¹⁰ πλουσίους· μήποτε
καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,¹¹ καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.¹² 13
Ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹³ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹⁴ χωλοὺς,¹⁵
τυφλοὺς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί¹⁶ σοι· 14
ἀνταποδοθήσεται¹⁶ γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων⁴ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, 15
ὃς φάγεται ἄριστον⁷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 16
Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν δεῖπνον⁸ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· 17
καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου⁸ εἰπεῖν τοῖς
κεκλημένοις, Ἐρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά¹⁷ ἔστιν πάντα. Καὶ 18

¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ² προσαναβαίνειν, go up, move up. ³ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ⁴ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ⁶ ταπεινός, humble, humiliate. ⁷ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁸ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁹ συγγενής, kindred, relative. ¹⁰ γείτων, ονος, ό, neighbor. ¹¹ ἀντικαλέω, invite in return. ¹² ἀνταπόδομα, τοσ, τό, repayment, reward. ¹³ δοχή, ης, ή, reception, banquet. ¹⁴ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁶ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay. ¹⁷ ἔτοιμος, ready, prepared.

ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι¹ πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ,
 Ἀγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην² ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν:
 ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.¹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη³ βοῶν⁴ 19
 ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁵ αὐτά: ἐρωτῶ σε, ἔχε
 με παρητημένον.¹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ 20
 τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 21
 ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεῖς⁶ ὁ
 οἰκοδεσπότης⁷ εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως⁸ εἰς τὰς
 πλατείας⁹ καὶ ῥύμας¹⁰ τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ
 ἀναπήρους¹¹ καὶ χωλοὺς¹² καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε¹³ ὧδε. Καὶ εἶπεν 22
 ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹⁴ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ 23
 εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ
 φραγμοὺς,¹⁵ καὶ ἀνάγκασον¹⁶ εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ¹⁷ ὁ οἶκός μου.
 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων τῶν κεκλημένων 24
 γεύσεται¹⁸ μου τοῦ δείπνου.¹⁹ Πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοί,²⁰ ὀλίγοι
 δὲ ἐκλεκτοί.²¹

¹ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ³ ζεύγος, οὗς, τό, yoke, team. ⁴ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁵ δοκιμάζω, prove, approve. ⁶ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁷ οἰκοδεσπότης, οὗ, ὁ, householder, head of a household. ⁸ ταχέως, quickly, soon. ⁹ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁰ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹¹ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁵ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ¹⁶ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁷ γεμίζω, fill, load. ¹⁸ γεύομαι, taste, experience. ¹⁹ δείπνον, οὗ, τό, supper, dinner. ²⁰ κλητός, called, summoned. ²¹ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Συνεπορεύοντο¹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς² εἶπεν πρὸς 25
 αὐτούς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, 26
 καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς
 ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ
 δύναται μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν 27
 αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς. Τίς 28
 γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον³ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον
 καθίσας ψηφίζει⁴ τὴν δαπάνην,⁵ εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;⁶ Ἴνα 29
 μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον⁷ καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι,⁸
 πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίξιν⁹ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι 30
 Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
 ἐκτελέσαι.⁸ Ἡ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν¹⁰ ἑτέρῳ 31
 βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹¹ οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλευέται¹² εἰ
 δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν¹³ ἀπαντῆσαι¹⁴ τῷ μετὰ ἑξκοσί¹⁵
 χιλιάδων¹³ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,¹⁶ ἔτι πόρρῳ¹⁷ αὐτοῦ 32
 ὄντος, πρεσβεῖαν¹⁸ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως 33
 οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται¹⁹ πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ
 ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς. Καλὸν τὸ ἄλλας²⁰ ἐὰν 34
 δὲ τὸ ἄλλας²⁰ μωρανθῇ,²¹ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;²² Οὔτε εἰς γῆν οὔτε 35

¹ συνεπορεύομαι, come together, travel with. ² στρέφω, turn, am converted. ³ πύργος, ου, ό, tower, fortified structure. ⁴ ψηφίζω, count up, calculate. ⁵ δαπάνη, ης, ή, cost, expense. ⁶ ἀπαρτισμός, ου, ό, completion, perfection. ⁷ θεμέλιος, ου, ό, foundation. ⁸ ἐκτελέω, finish, complete. ⁹ ἐμπαίξω, mock. ¹⁰ συμβάλλω, discuss, consider. ¹¹ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ¹² βουλεύω, deliberate, take counsel. ¹³ χιλιάς, άδος, ή, thousand. ¹⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁵ ἑξκοσί, twenty, 20. ¹⁶ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁷ πόρρῳ, far (away), far. ¹⁸ πρεσβεῖα, ας, ή, ambassador, embassy. ¹⁹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁰ ἄλλας, ατος, τό, salt. ²¹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ²² ἀρτύω, season, make salty.

εἰς κοπρίαν¹ εὐθετόν² ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὧτα
ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι³ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, **15**
ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον⁴ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς **2**
λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,⁵ καὶ συνεσθίει⁶
αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς **3**
ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν⁷ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ
αὐτῶν, οὐ καταλείπει⁸ τὰ ἑνενήκοντα ἑννέα⁹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ αὐτό; Καὶ εὕρων **5**
ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους¹⁰ ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν **6**
οἶκον, συγκαλεῖ¹¹ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,¹² λέγων αὐτοῖς,
Συγχαρήτέ¹³ μοι, ὅτι εἴρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω **7**
ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ
μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἑνενήκοντα ἑννέα⁹ δικαίοις, οἵτινες οὐ χρεῖαν
ἔχουσιν μετανοίας.¹⁴

¹ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ² εὐθετος, useful, fit. ³ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁶ συνεσθίω, eat with. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ ἑννέα, nine, 9. ¹⁰ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹¹ συγκαλέω, call together. ¹² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹³ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἦ τίς γυνὴ δραχμὰς¹ ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹ μίαν, 8
οὐχὶ ἄπτει² λύχνον,³ καὶ σαροῖ⁴ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁵
ἕως ὅτου⁶ εὔρῃ; Καὶ εὐροῦσα συγκαλεῖται⁷ τὰς φίλας καὶ τὰς 9
γείτονας,⁸ λέγουσα, Συγχάρητέ⁹ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹ ἣν
ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων 10
τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹⁰ 11
αὐτῶν τῷ πατρὶ, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον¹¹ μέρος τῆς
οὐσίας.¹² Καὶ διέδωκεν¹³ αὐτοῖς τὸν βίον.¹⁴ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς 13
ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος¹⁰ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹⁵ εἰς
χώραν μακράν,¹⁶ καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν¹⁷ τὴν οὐσίαν¹² αὐτοῦ, ζῶν
ἀσώτως.¹⁸ Δαπανήσαντος¹⁹ δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς²⁰ 14
ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.²¹
Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη²² ἐνὶ τῶν πολιτῶν²³ τῆς χώρας ἐκείνης· 15
καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν²⁴ χοίρους.²⁵ 16
Καὶ ἐπεθύμει²⁶ γεμίσαι²⁷ τὴν κοιλίαν²⁸ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων²⁹
ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι·²⁵ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ 17

¹ δραχμή, ἤς, ἥ, drachma, coin. ² ἄπτω, touch, kindle. ³ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ⁴ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ⁵ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁶ ὅτου, until. ⁷ συγκαλέω, call together. ⁸ γείτων, ονος, ό, neighbor. ⁹ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁰ νέος, new, young. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² οὐσία, ας, ἥ, property, estate. ¹³ διαρέω, distribute, divide. ¹⁴ βίος, ου, ό, life, manner of life. ¹⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁶ μακρός, long, far distant. ¹⁷ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁸ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁹ δαπανάω, spend, spend freely. ²⁰ λιμός, ου, ό, hunger, famine. ²¹ ὑστερέω, lack, need. ²² κολλάω, glue, cleave. ²³ πολίτης, ου, ό, citizen. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ χοῖρος, ου, ό, swine, pig. ²⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁷ γεμίζω, fill, load. ²⁸ κοιλία, ας, ἥ, belly, womb. ²⁹ κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob.

ἔλθων εἶπεν, Πόσοι μίσθιοι¹ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν
 ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ² ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν 18
 πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ
 ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν 19
 με ὡς ἓνα τῶν μισθίων¹ σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν 20
 πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν³ ἀπέχοντος,⁴ εἶδεν αὐτὸν ὁ
 πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,⁵ καὶ δραμῶν⁶ ἐπέπεσεν⁷ ἐπὶ τὸν
 τράχηλον⁸ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν⁹ αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, 21
 Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι
 εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς 22
 δούλους αὐτοῦ, Ἐξελέγκατε¹⁰ τὴν στολὴν¹¹ τὴν πρώτην καὶ
 ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον¹² εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ
 ὑποδήματα¹³ εἰς τοὺς πόδας· καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον¹⁴ τὸν 23
 σιτευτὸν¹⁵ θύσατε,¹⁶ καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν·¹⁷ ὅτι οὗτος ὁ 24
 υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹⁸ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη.
 Καὶ ἠρξάντο εὐφραίνεσθαι.¹⁷ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος 25
 ἐν ἀγρώ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας
 καὶ χορῶν.²⁰ Καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παίδων,²¹ 26

¹ μίσθιος, ου, ό, day laborer, hired servant. ² λιμός, ου, ό, hunger, famine. ³ μακράν, far away. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ τρέχω, run, exercise myself. ⁷ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁸ τράχηλος, ου, ό, neck. ⁹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁰ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹¹ στολή, ῆς, ἡ, equipment, apparel. ¹² δακτύλιος, ου, ό, ring, finger ring. ¹³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁴ μόσχος, ου, ό, calf. ¹⁵ σιτευτός, fattened. ¹⁶ θύω, sacrifice, kill. ¹⁷ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁸ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁹ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ²⁰ χορός, ου, ό, choral dance, dancing. ²¹ παῖς, ό, male or female child, servant.

ἐπυνθάνετο¹ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός σου 27
 ἤκει· καὶ ἔθυσεν² ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον³ τὸν σιτευτόν,⁴ ὅτι
 ὑγιαίνοντα⁵ αὐτὸν ἀπέλαβεν.⁶ Ὁργίσθη⁷ δέ, καὶ οὐκ ἠθέλεν 28
 εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ 29
 ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, Ἰδού, τοσαῦτα⁸ ἔτη δουλεύω σοι, καὶ
 οὐδέποτε⁹ ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε⁹ ἔδωκας
 ἔριφον,¹⁰ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.¹¹ Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου 30
 οὗτος ὁ καταφαγὼν¹² σου τὸν βίον¹³ μετὰ πορνῶν¹⁴ ἦλθεν, ἔθυσας
 αὐτῷ τὸν μόσχον³ τὸν σιτευτόν.⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ 31
 πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν. Εὐφρανθῆναι¹¹ 32
 δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ
 ἀνέζησεν·¹⁵ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν 16
 πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον·¹⁶ καὶ οὗτος διεβλήθη¹⁷ αὐτῷ ὡς
 διασκορπίζων¹⁸ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν 2
 αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς
 οἰκονομίας¹⁹ σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.²⁰ Εἶπεν δὲ ἐν 3
 ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,¹⁶ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται²¹

¹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ² θύω, sacrifice, kill. ³ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁴ σιτευτός, fattened. ⁵ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁶ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁷ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹¹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹² κατεσθίω, eat up, devour. ¹³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ¹⁵ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁶ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁷ διαβάλλω, bring charges, report. ¹⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁹ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ²⁰ οἰκονομέω, manage, administer. ²¹ ἀφαιρέω, take away, smite off.

τὴν οἰκονομίαν¹ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν² οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν³
 αἰσχύνομαι.⁴ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ⁵ τῆς 4
 οἰκονομίας,¹ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ 5
 προσκαλεσάμενος ἓνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν⁶ τοῦ κυρίου
 ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ 6
 εἶπεν, Ἑκατὸν⁷ βάτους⁸ ἐλαίου.⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ
 γράμμα,¹⁰ καὶ καθίσας ταχέως¹¹ γράψον πεντήκοντα.¹² Ἔπειτα¹³ 7
 ἐτέρῳ εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν⁷ κόρους¹⁴
 σίτου.¹⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁰ καὶ γράψον
 ὀγδοήκοντα.¹⁶ Καὶ ἐπήνεσεν¹⁷ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον¹⁸ τῆς 8
 ἀδικίας ὅτι φρονίμως¹⁹ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
 φρονημώτεροι²⁰ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν
 ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ 9
 μαμωνᾶ²¹ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,²² δέξωνται ὑμᾶς εἰς
 τὰς αἰωνίους σκηνάς.²³ Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ²⁴ καὶ ἐν πολλῷ 10
 πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ²⁴ ἄδικος²⁵ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός²⁵
 ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ²⁵ μαμωνᾶ²¹ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ 11
 ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ²⁶ πιστοὶ οὐκ 12

¹ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ² σκάπτω, dig. ³ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ⁴ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ⁵ μεθίστημι, remove, turn away. ⁶ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁹ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹¹ ταχέως, quickly, soon. ¹² πεντήκοντα, fifty, 50. ¹³ ἔπειτα, then, after this. ¹⁴ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ¹⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁶ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁷ ἐπαινέω, praise, commend. ¹⁸ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁹ φρονίμως, prudently, shrewdly. ²⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ²¹ μαμωνᾶς, ᾶ, ὁ, riches, mammon. ²² ἐκλείπω, fail, cease. ²³ σκηνή, ῆς, ἡ, tent, tabernacle. ²⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ²⁵ ἄδικος, unjust, unrighteous. ²⁶ ἀλλότριος, strange, foreign.

ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον¹ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης² δύναται 13

δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον

ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,³ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.⁴ Οὐ

δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.⁵

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροί⁶ ὑπάρχοντες, 14

καὶ ἐξεμυκτήριζον⁷ αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ 15

δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει

τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν⁸ βδέλυγμα⁹

ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ 16

τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν

βιάζεται.¹⁰ Εὐκοπώτερον¹¹ δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν 17

παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν¹² πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων 18

τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει·¹³ καὶ πᾶς ὁ

ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.¹³

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο¹⁴ πορφύραν¹⁵ καὶ 19

βύσσον,¹⁶ εὐφραινόμενος¹⁷ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.¹⁸ Πτωχὸς δέ 20

τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος,¹⁹ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα²⁰ αὐτοῦ

¹ ὑμέτερος, your. ² οἰκέτης, ου, ὁ, house servant, household servant. ³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ⁴ καταφρονέω, think little of, despise. ⁵ μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ⁶ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ⁷ ἐμυκτήριζω, ridicule, sneer. ⁸ ὑψηλός, high, lofty. ⁹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁰ βιάζω, use force, violence. ¹¹ εὐκοπώτερον, easier. ¹² κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ¹³ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁴ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹⁵ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁶ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ¹⁷ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁸ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ¹⁹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁰ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway.

ἡλκωμένος¹ καὶ ἐπιθυμῶν² χορτασθῆναι³ ἀπὸ τῶν ψιγίων⁴ τῶν 21
 πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης⁵ τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες⁶
 ἐρχόμενοι ἀπέλειχον⁷ τὰ ἔλκη⁸ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν 22
 πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι⁹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν
 κόλπον¹⁰ Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη.¹¹ Καὶ 23
 ἐν τῷ Ἄδῃ¹² ἐπάρας¹³ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν
 βασάνοις,¹⁴ ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν,¹⁵ καὶ Λάζαρον¹⁶ ἐν
 τοῖς κόλποις¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, 24
 ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον,¹⁶ ἵνα βάψῃ¹⁷ τὸ ἄκρον¹⁸ τοῦ
 δακτύλου¹⁹ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²⁰ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι
 ὀδυνῶμαι²¹ ἐν τῇ φλογί²² ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, 25
 μνήσθητι²³ ὅτι ἀπέλαβες²⁴ σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ
 Λάζαρος¹⁶ ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ
 ὀδυνᾷσαι.²¹ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ²⁵ ἡμῶν καὶ ὑμῶν 26
 χάσμα²⁶ μέγα ἐστήρικται,²⁷ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι²⁸ ἔνθεν
 πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.²⁹
 Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 27
 τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται³⁰ 28

¹ ἡλκῶω, afflict with sores. ² ἐπιθυμῶ, desire, long for. ³ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁴ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁶ κύων, ος, ὁ, dog. ⁷ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ⁸ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ⁹ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁰ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹¹ θάπτω, bury. ¹² Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ¹³ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁴ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁶ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁷ βάπτω, dip, dye. ¹⁸ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁰ καταψύχω, cool off, refresh. ²¹ ὀδυνάω, torment, pain. ²² φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ²³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ²⁴ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁵ μεταξὺ, between, after. ²⁶ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ²⁷ στηρίζω, establish, fix firmly. ²⁸ διαβαίνω, go through, cross. ²⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ³⁰ διαμαρτύρομαι, testify solemnly.

αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς
 βασάνου.¹ Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29
 προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ 30
 Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς,
 μετανόησουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν 31
 οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν² ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ 17
 σκάνδαλα·³ οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ⁴ αὐτῷ εἰ μύλος⁵ 2
 ὀνικός⁶ περικείται⁷ περὶ τὸν τράχηλον⁸ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται⁹ εἰς
 τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. 3
 Προσέχετε¹⁰ ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἁμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου,
 ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανόησῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν 4
 ἐπτάκις¹¹ τῆς ἡμέρας ἁμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹¹ τῆς ἡμέρας
 ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹² ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ 5
 ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον¹³ σινάπεως,¹⁴ ἐλέγετε ἂν τῇ
 συκαμίνῳ¹⁵ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι,¹⁶ καὶ φυτεύθητι¹⁷ ἐν τῇ θαλάσσῃ·
 καὶ ὑπήκουσεν¹⁸ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων 7

¹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ² ἀνένδεκτος, impossible. ³ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁴ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ⁵ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁶ ὀνικός, of or for an ass. ⁷ περικείμεαι, be around, surround. ⁸ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁹ ρίπτω, throw, cast. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ ἐπτάκις, seven times. ¹² προστίθμι, add, add to. ¹³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁵ συκάμινος, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ¹⁶ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁷ φυτεύω, plant. ¹⁸ ὑπακούω, obey, listen.

ἀροτριῶντα¹ ἢ ποιμαίνοντα,² ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ
 εὐθέως, Παρελθὼν ἀνάπεσε:³ ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί 8
 δειπνήσω,⁴ καὶ περιζωσάμενος⁵ διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίνω:
 καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ 9
 ἐκεῖνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;⁶ Οὐ δοκῶ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, 10
 ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα⁶ ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δούλοι
 ἀχρεῖοί⁷ ἐσμεν: ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς 11
 διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας⁸ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου 12
 αὐτοῦ εἰς τινα κώμην, ἀπήντησαν⁹ αὐτῷ δέκα λεπροὶ¹⁰ ἄνδρες, οἱ
 ἔστησαν πόρρωθεν:¹¹ καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, 13
 ἐπιστάτα,¹² ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 14
 ἐπιδείξατε¹³ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν
 αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, 15
 ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν: καὶ ἔπεσεν 16
 ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ: καὶ
 αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης.¹⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ 17
 δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα¹⁵ ποῦ; Οὐχὶ εὐρέθησαν 18

¹ ἀροτριάω, plow. ² ποιμαίνω, shepherd, rule. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ δειπνέω, eat, dine. ⁵ περιζώννυμι, gird, gird round. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁸ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ⁹ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ¹² ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹³ ἐπιδείνυμι, show, prove. ¹⁴ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁵ ἐννέα, nine, 9.

ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἄλλογενής¹ οὗτος; 19

Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ 20

θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ

θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως·² οὐδὲ ἑροῦσιν, Ἴδου ᾧδε, ἦ, Ἴδου ἐκεῖ. 21

Ἴδου γάρ, ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς³ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁴ 22

μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. 23

Καὶ ἑροῦσιν ὑμῖν, Ἴδου ᾧδε, ἦ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ

διώξητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή⁵ ἢ ἀστράπτουσα⁶ ἐκ τῆς ὑπ' 24

οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,⁷ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ 25

παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁸ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς 26

ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,⁹ οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις

τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, 27

ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁹ εἰς τὴν κιβωτόν,¹¹ καὶ ἦλθεν ὁ

κατακλυσμός,¹² καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο 28

ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ·¹³ ἦσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,¹⁴

¹ ἄλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ² παρατήρησις, εως, ἡ, observation, observance. ³ ἐντὸς, inside, among. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ ἀστραπή, ἧς, ἡ, lightning, brightness. ⁶ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁷ λάμπω, shine. ⁸ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁹ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁰ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ¹¹ κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ¹² κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge. ¹³ Λώτ, ὁ, Lot. ¹⁴ πωλέω, sell.

ἐφύτευον,¹ ὥκοδόμουν: ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λῶτ² ἀπὸ Σοδόμων,³ 29
 ἔβρεξεν⁴ πῦρ καὶ θεῖον⁵ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: 30
 κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὃ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. 31
 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,⁶ καὶ τὰ σκεύη⁷
 αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
 ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε⁸ τῆς 32
 γυναικὸς Λῶτ.² Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι 33
 ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογονήσῃ⁹ αὐτήν. 34
 Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης¹⁰ μιᾶς: εἷς
 παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται 35
 ἀλήθουσαι¹¹ ἐπὶ τὸ αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα
 ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ 36
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἅετοί.¹²

Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε **18**
 προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹³ λέγων, Κριτὴς¹⁴ τις ἦν ἐν τινι 2
 πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος:
 χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, 3
 Ἐκδίκησόν¹⁶ με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου¹⁷ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ 4

¹ φυτεύω, plant. ² Λῶτ, ὁ, Lot. ³ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁴ βρέχω, send rain, rain. ⁵ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ ζωογονέω, preserve alive. ¹⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹¹ ἀλήθω, grind. ¹² ἅετός, οῦ, ὁ, eagle, vulture. ¹³ ἐκκακέω, am faint, am weary. ¹⁴ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁵ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁶ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ¹⁷ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary.

χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ
φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι:¹ διὰ γε² τὸ παρέχειν³ 5
μοι κόπον⁴ τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω⁵ αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος
ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ⁶ με. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς⁷ 6
τῆς ἀδικίας λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν⁸ τῶν 7
ἐκλεκτῶν⁹ αὐτοῦ τῶν βωόντων¹⁰ πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός,
καὶ μακροθυμῶν¹¹ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν 8
ἐκδίκησιν⁸ αὐτῶν ἐν τάχει.¹² Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν
ἄρα¹³ εὕρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, 9
καὶ ἐξουθενούντας¹⁴ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: 10
Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς
Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.¹⁵ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς 11
ἑαυτὸν ταῦτα προσήγγετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες,¹⁶ ἄδικοι,¹⁷ μοιχοί,¹⁸ ἢ
καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.¹⁵ Νηστεύω¹⁹ δις²⁰ τοῦ σαββάτου, 12
ἀποδεκατῶ²¹ πάντα ὅσα κτῶμαι.²² Καὶ ὁ τελώνης¹⁵ μακρόθεν²³ 13
ἑστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι,²⁴

¹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ² γέ, indeed, at least. ³ παρέχω, offer, afford. ⁴ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁶ ὑπωπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ⁷ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁸ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹¹ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹² τάχος, ους, τό, speed, quickness. ¹³ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁴ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁷ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹⁸ μοιχός, ος, ὁ, adulterer. ¹⁹ νηστεύω, fast. ²⁰ δις, twice. ²¹ ἀποδεκατῶ, tithe, collect a tithe. ²² κτάομαι, acquire, win. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ ἐπαίρω, lift up, raise.

ἀλλ' ἔτυπτεν¹ εἰς τὸ στῆθος² αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἱλάσθητί³
 μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς 14
 τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψών⁴ ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται,⁵ ὁ δὲ ταπεινῶν⁵ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.⁴

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,⁶ ἵνα αὐτῶν ἄπτηται· ἰδόντες δὲ 15
 οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος 16
 αὐτὰ εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε
 αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω 17
 ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
 μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί 18
 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁷ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 19
 Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς 20
 ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,⁸ μὴ φονεύσης,⁹ μὴ κλέψῃς,¹⁰ μὴ
 ψευδομαρτυρήσης,¹¹ τίμα¹² τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. 21
 Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹³ μου. 22
 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι ἔν σοι λείπει:¹⁴
 πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁵ καὶ διάδος¹⁶ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις

¹ τύπτω, smite, beat. ² στῆθος, οὐς, τό, breast, chest. ³ ἱλάσκομαι, propitiate, expiate. ⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ⁵ ταπεινῶ, humble, humiliate.
⁶ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ μοιχεύω, commit adultery. ⁹ φονεύω, kill, murder.
¹⁰ κλέπτω, steal. ¹¹ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁴ λείπω, leave, leave behind. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ διαδίδωμι, distribute, give.

θησαυρὸν¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,² ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας 23
 ταῦτα περίλυπος³ ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.⁴ Ἰδὼν δὲ 24
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον³ γενόμενον εἶπεν, Πῶς δυσκόλως⁵ οἱ
 τὰ χρήματα⁶ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 25
 Εὐκοπώτερον⁷ γάρ ἐστιν κάμηλον⁸ διὰ τρυμαλιᾶς⁹ ραφίδος¹⁰
 εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 26
 Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, 27
 Τὰ ἀδύνατα¹¹ παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν 28
 δὲ Πέτρος, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι.
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν 29
 οἰκίαν, ἢ γονεῖς,¹² ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἔνεκεν τῆς
 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ¹³ πολλαπλασίονα¹⁴ ἐν τῷ 30
 καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδού, 31
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
 γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. 32
 Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται,¹⁵ καὶ
 ὑβρισθήσεται,¹⁶ καὶ ἐμπτυσθήσεται,¹⁷ καὶ μαστιγώσαντες¹⁸ 33

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δεῦρο, until now, come here! ³ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁶ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ⁷ εὐκοπώτερον, easier. ⁸ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁹ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ¹⁰ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle. ¹¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁴ πολλαπλασίονα, many times as much, many times more. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock. ¹⁶ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁷ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁸ μαστιγώω, whip, lash.

ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ 34
αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνήκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον¹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτόν εἰς Ἱεριχῶ, τυφλός τις ἐκάθητο 35
παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν:² ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,³ 36
ἐπυνθάνετο⁴ τί εἶη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ 37
Ναζωραῖος⁵ παρέρχεται. Καὶ ἐβόησεν,⁶ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβὶδ, 38
ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες⁷ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ:⁸ 39
αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. 40
Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτόν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν:
ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις 41
ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 42
αὐτῷ, Ἀνάβλεψον: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ παραχρῆμα⁹ 43
ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν: καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον¹⁰ τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχῶ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι 19
καλούμενος Ζακχαῖος,¹¹ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,¹² καὶ οὗτος
ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστίν, καὶ οὐκ 3

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² προσαιτέω, beg. ³ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁶ βοάω, cry aloud, shout. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁰ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹¹ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ¹² ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector.

ἡδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ¹ μικρὸς ἦν. Καὶ 4
 προδραμῶν² ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν³ ἵνα ἴδῃ αὐτόν:
 ὅτι ἐκεῖνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, 5
 ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,⁴
 σπεύσας⁵ κατάβηθι: σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι. 6
 Καὶ σπεύσας⁵ κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο⁶ αὐτόν χαίρων. Καὶ ἰδόντες 7
 πάντες διεγόγγυζον,⁷ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ
 εἰσῆλθεν καταλύσαι.⁸ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος⁴ εἶπεν πρὸς τὸν 8
 κύριον, Ἰδοὺ, τὰ ἡμίση⁹ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς
 πτωχοῖς: καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹⁰ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.
 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ 9
 τούτῳ ἐγένετο, καθότι¹² καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν 10
 γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹³ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ 11
 ἐγγὺς αὐτόν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι
 παραχρήμα¹⁴ μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.¹⁵ Εἶπεν 12
 οὖν, Ἀνθρωπὸς τις εὐγενῆς¹⁶ ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν,¹⁷
 λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα 13

¹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ² προτρέχω, run ahead, outrun. ³ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ⁴ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus.

⁵ σπεύδω, hasten, urge on. ⁶ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ⁷ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁸ καταλύω, destroy, lodge. ⁹ ἡμισυς, half.

¹⁰ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹¹ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ¹² καθότι, according as, because. ¹³ προστίθιμι, add, add to.

¹⁴ παραχρήμα, immediately, instantly. ¹⁵ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ¹⁶ εὐγενής, noble, high-born. ¹⁷ μακρός, long, far distant.

δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς,¹ καὶ εἶπεν πρὸς
 αὐτούς, Πραγματεύσασθε² ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται³ αὐτοῦ 14
 ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν⁴ ὀπίσω αὐτοῦ,
 λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι⁵ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο 15
 ἐν τῷ ἐπανελθεῖν⁶ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
 φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,⁷
 ἵνα γνῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.⁸ Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, 16
 λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ¹ σου προσεργάσατο⁹ δέκα μνᾶς.¹ Καὶ εἶπεν 17
 αὐτῷ, Εὖ,¹⁰ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹¹ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι
 ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω¹² δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, 18
 λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ¹ σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.¹ Εἶπεν δὲ καὶ 19
 τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹² πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, 20
 λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ¹ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην¹³ ἐν
 σουδαρίῳ:¹⁴ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹⁵ εἶ: 21
 αἶρεις ὁ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις¹⁶ ὁ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει δὲ αὐτῷ, 22
 Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. Ἦδεις ὅτι ἐγὼ
 ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹⁵ εἰμι, αἶρων ὁ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων¹⁶ ὁ
 οὐκ ἔσπειρα: καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν⁷ μου ἐπὶ 23
 τράπεζαν,¹⁷ καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ¹⁸ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24

¹ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ² πραγματεύομαι, do business, trade. ³ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ⁴ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ⁵ βασιλεύω, reign, rule. ⁶ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ⁹ προσεργάζομαι, make more, gain. ¹⁰ εὖ, well, well done. ¹¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ¹⁴ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹⁵ αὐστηρὸς, strict, exacting. ¹⁶ θερίζω, reap, gather. ¹⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁸ τόκος, ου, ὁ, interest, usury.

παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,¹ καὶ δότε τῷ τὰς
 δέκα μνᾶς¹ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.¹ Λέγω 25
 γὰρ ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκείνους, 27
 τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι² ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε,
 καὶ κατασφάξατε³ ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς 28
 Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή⁴ καὶ Βηθανίαν⁵ πρὸς τὸ ὄρος 29
 τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν,⁶ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 30
 εἰπὼν, Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι⁷ κώμην: ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι⁸
 εὑρήσετε πῶλον⁹ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε¹⁰ ἀνθρώπων
 ἐκάθισεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ 31
 τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειᾶν ἔχει. 32
 Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. 33
 Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον,⁹ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
 αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;⁹ Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ 34
 χρειᾶν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν: καὶ 35

¹ μνᾶ, ᾰς, ἥ, mīna (Gr. monetary unit), mina. ² βασιλεύω, reign, rule. ³ κατασφάζω, slay, strike down. ⁴ Βηθσφαγή, ἥ, Bethphage. ⁵ Βηθανία, ας, ἥ, Bethany. ⁶ ἐλαιία, ας, ἥ, olive tree. ⁷ κατέναντι, over against, opposite. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time.

ἐπιρρίψαντες¹ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,² ἐπεβίβασαν³ τὸν
 Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν⁴ τὰ ἱμάτια 36
 αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει⁵ 37
 τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,⁶ ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
 χαίροντες αἰνεῖν⁷ τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
 δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου: εἰρήνῃ ἐν
 οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.⁸

Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, 39
 Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν 40
 αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,⁹ οἱ λίθοι
 κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ 41
 ἔγνωσ καὶ σύ, καὶ γε¹⁰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην
 σου: νῦν δὲ ἐκρύβῃ¹¹ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι 43
 ἐπὶ σέ, καὶ περιβαλοῦσιν¹² οἱ ἐχθροί σου χάρακά¹³ σοι, καὶ
 περικυκλώσουσιν¹⁴ σε, καὶ συνέξουσιν¹⁵ σε πάντοθεν,¹⁶ καὶ 44

¹ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁴ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ⁵ κατὰβασις, εως, ἡ, descent, slope. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ αἰνέω, praise. ⁸ ὑψιστος, highest, most high. ⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ κρύπτω, conceal, hide. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ¹⁴ περικυκλώω, surround, encircle. ¹⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁶ πάντοθεν, on all sides, from all sides.

ἐδαφιοῦσίν¹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ
λίθον ἐπὶ λίθῳ: ἀνθ'² ὧν οὐκ ἔγνωσ τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς³
σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας⁴ ἐν 45
αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου 46
οἶκος προσευχῆς ἐστίν: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον⁵
ληστῶν.⁶ Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ: οἱ δὲ 47
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
πρώτοι τοῦ λαοῦ: καὶ οὐχ εὑρίσκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ 48
ἅπας ἐξεκρέματο⁷ αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν 20
λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν⁸ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, 2
λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστὶν ὁ
δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 3
Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ εἵπατέ μοι: Τὸ βάπτισμα⁹ 4
Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο¹⁰ 5
πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ

¹ ἐδαφιῶ, dash to the ground. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing. ⁴ πωλέω, sell. ⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁶ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁷ ἐκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁰ συλλογίζομαι, reason, discuss.

τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ 6
 λαὸς καταλιθάσει¹ ἡμᾶς: πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην
 προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ 7
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: 9
 Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν² ἀμπελῶνα,³ καὶ ἐξέδοτο⁴ αὐτὸν γεωργοῖς,⁵
 καὶ ἀπεδήμησεν⁶ χρόνους ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς 10
 τοὺς γεωργοὺς⁵ δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος³
 δῶσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁵ δείραντες⁷ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁸
 κενόν.⁹ Καὶ προσέθετο¹⁰ πέμψαι ἕτερον δοῦλον: οἱ δὲ κάκεινον¹¹ 11
 δείραντες⁷ καὶ ἀτιμάσαντες¹² ἐξαπέστειλαν⁸ κενόν.⁹ Καὶ 12
 προσέθετο¹⁰ πέμψαι τρίτον: οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες¹³
 ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,³ Τί ποιήσω; 13
 Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν: ἴσως¹⁴ τοῦτον ἰδόντες
 ἐντραπήσονται.¹⁵ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ⁵ διελογίζοντο¹⁶ 14
 πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁷ δεῦτε,¹⁸
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.¹⁹ Καὶ 15

¹ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ² φυτεύω, plant. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁵ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁷ δέρω, beat, flay. ⁸ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁹ κενός, empty, vain. ¹⁰ προστίθηναι, add, add to. ¹¹ κάκεϊνος, and he, and she. ¹² ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹³ τραυματίζω, wound. ¹⁴ ἴσως, perhaps, probably. ¹⁵ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁷ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος,¹ ἀπέκτειναν. Τί οὖν
 ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ 16
 ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς² τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹
 ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας³ 17
 αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν
 ἀπεδοκίμασαν⁴ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν
 γωνίας;⁵ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκείνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται·⁶ 18
 ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει⁷ αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν⁸ ἐπ' αὐτόν 19
 τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι
 πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες 20
 ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,¹⁰ ὑποκρινομένους¹¹ ἑαυτοὺς δικαίους
 εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται¹² αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτόν
 τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.¹³ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, 21
 λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς¹⁴ λέγεις καὶ διδάσκεις·
 καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ
 θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι φόρον¹⁵ δοῦναι, ἢ οὐ; 22
 Κατανοήσας¹⁶ δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,¹⁷ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁵ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁶ συνθλάω, break, break in pieces. ⁷ λικμάω, crush, scatter. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ ἐγκαθέτος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ¹¹ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ¹² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁴ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁵ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ¹⁶ κατανοέω, observe, understand. ¹⁷ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery.

με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ¹ μοι δηνάριον·² τίνος ἔχει εἰκόνα³ καὶ 24
ἐπιγραφήν;⁴ Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν 25
αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοίνυν⁵ τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ
τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι⁶ αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον⁷ 26
τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει⁸ αὐτοῦ, ἐσίγησαν.⁹

Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹⁰ οἱ ἀντιλέγοντες¹¹ 27
ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 28
Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, Ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος¹² ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ¹³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 29
Ἐπτά οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν
ἄτεκνος·¹² καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος 30
ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹² Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.¹⁴ 31
Ὡσαύτως¹⁴ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ· οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. 32
Ὑστερον¹⁵ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 33
ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν
γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ 34
αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγκαμίσκονται·¹⁶ οἱ δὲ 35

¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ³ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁴ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁵ τοίνυν, accordingly, therefore. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁹ σιγάω, be silent, become silent. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹² ἄτεκνος, childless. ¹³ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁶ ἐγκαμίσκω, give in marriage.

καταξιωθέντες¹ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν² καὶ τῆς ἀναστάσεως
 τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται·³ οὔτε γὰρ 36
 ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι⁴ γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ
 θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, 37
 καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν⁵ ἐπὶ τῆς βάτου,⁶ ὡς λέγει, Κύριον τὸν θεὸν
 Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ 38
 ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. 39
 Ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε,
 καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ ἐτόλμων⁷ ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. 40

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; 41
 Καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ⁸ ψαλμῶν,⁹ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ
 κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου 43
 ὑποπόδιον¹⁰ τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ 44
 πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἔστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 45
 Προσέχετε¹¹ ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελώντων περιπατεῖν ἐν
 στολαῖς,¹² καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς¹³ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹⁴ καὶ
 πρωτοκαθεδρίας¹⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹⁶ ἐν τοῖς

¹ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ² τυχεῖν, obtain, happen. ³ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁴ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ⁵ μηνύω, make known, report. ⁶ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure). ⁷ τολμάω, dare, endure. ⁸ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ⁹ ψαλμός, ου, ό, song of praise, psalm. ¹⁰ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² στολή, ής, ή, equipment, apparel. ¹³ ἀσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ¹⁴ ἀγορά, άς, ή, marketplace, place of assembly. ¹⁵ πρωτοκαθεδρία, άς, ή, chief seat, seat of honor. ¹⁶ πρωτοκλισία, άς, ή, chief place.

δείπνοις:¹ οἱ κατεσθίουσιν² τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει³ 47
μακρὰ⁴ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται περισσότερον⁵ κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα⁶ αὐτῶν εἰς τὸ 21
γαζοφυλάκιον⁷ πλουσίους· εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν⁸ 2
βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,⁹ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς¹⁰ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ 3
χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι 4
ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα⁶ τοῦ θεοῦ· αὕτη
δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος¹¹ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον¹² ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ 5
ἀναθήμασιν¹³ κεκόσμηται,¹⁴ εἶπεν, Ταῦτα ἂ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται 6
ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ
καταλυθήσεται.¹⁵ Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 7
πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα
γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ 8
ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι· καί, Ὁ
καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ 9
ἀκούσητε πολέμου¹⁶ καὶ ἀκαταστασίας,¹⁷ μὴ πτοηθῆτε¹⁸· δεῖ γὰρ

¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁴ μακρός, long, far distant. ⁵ περισσός, excessive, abundant. ⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁷ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁸ πενιχρός, poor, needy. ⁹ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹² βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹³ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁵ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁶ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁷ ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ¹⁸ πτοέω, terrify, scare.

ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10

βασιλείαν· σεισμοί¹ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοί² καὶ 11

λοιμοί³ ἔσονται, φόβητρά⁴ τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα

ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁵ ἔφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας 12

αὐτῶν, καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,

ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου.

Ἀποβήσεται⁷ δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.⁸ Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας 13

ὑμῶν μὴ προμελετᾶν⁹ ἀπολογηθῆναι¹⁰· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν 15

στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν¹¹ οὐδὲ ἀντιστῆναι¹²

πάντες οἱ ἀντικείμενοι¹³ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ 16

γονέων¹⁴ καὶ συγγενῶν¹⁵ καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν, καὶ

θανατώσουσιν¹⁶ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ 17

τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξί¹⁷ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 18

Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε¹⁸ τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

¹ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ² λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ³ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague. ⁴ φόβητρον, οὐ, τό, terrible sight, horror. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ⁹ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ¹⁰ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹¹ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹² ἀνθίστημι, resist, oppose. ¹³ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁴ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative. ¹⁶ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁸ κτάομαι, acquire, win.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην¹ ὑπὸ στρατοπέδων² τὴν Ἱερουσαλήμ, 20
 τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις³ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 21
 φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν·⁴
 καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι 22
 ἐκδικήσεως⁵ αὐταὶ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. 23
 Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁷ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη⁸ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ
 ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ 24
 αἰχμαλωτισθήσονται⁹ εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται
 πατουμένη¹⁰ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ 25
 ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ¹¹ καὶ ἄστροις,¹² καὶ ἐπὶ τῆς γῆς
 συνοχὴ¹³ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁴ ἡχούσης¹⁵ θαλάσσης καὶ σάλου,¹⁶ 26
 ἀποψυχόντων¹⁷ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας¹⁸ τῶν
 ἐπερχομένων¹⁹ τῇ οἰκουμένῃ·²⁰ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
 σαλευθήσονται.²¹ Καὶ τότε ὀψόνται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 28
 Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε²² καὶ ἐπάρατε²³ τὰς
 κεφαλὰς ὑμῶν· διότι²⁴ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις²⁵ ὑμῶν.

¹ κυκλόω, encircle, surround. ² στρατόπεδον, ου, τό, legion, army. ³ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁴ ἐκχωρέω, go out, leave. ⁵ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁹ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ¹⁰ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹¹ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹² ἄστρον, ου, τό, star. ¹³ συνοχή, ης, ἡ, dismay, anguish. ¹⁴ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹⁵ ἡχέω, sound, ring out. ¹⁶ σάλος, ου, ὁ, surge, wave. ¹⁷ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ¹⁸ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁹ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ²⁰ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²³ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁴ διότι, because, on this account. ²⁵ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκὴν¹ καὶ πάντα τὰ 29

δένδρα· ὅταν προβάλῃ² ἤδη, βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν 30

γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος³ ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν 31

ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ

θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 32

πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι 33

μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Προσέχετε⁴ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν⁵ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν 34

κραϊπάλῃ⁶ καὶ μέθῃ⁷ καὶ μερίμναις⁸ βιωτικαῖς,⁹ καὶ αἰφνίδιος¹⁰

ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ¹¹ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγίς¹² γὰρ ἐπελεύσεται¹³ 35

ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36

Ἀγρυπνεῖτε¹⁴ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹⁵ ἵνα καταξιωθῇτε¹⁶

ἐκφυγεῖν¹⁷ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι

ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος 37

ἠυλίζετο¹⁸ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν.¹⁹ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38

ὥρριζεν²⁰ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² προβάλλω, put forward, put out. ³ θέρος, οὗς, τό, summer. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ κραϊπάλη, ἡς, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ⁷ μέθη, ἡς, ἡ, drunkenness. ⁸ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ⁹ βιωτικός, matter of daily life, life. ¹⁰ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹¹ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹² παγίς, ἴδος, ἡ, trap, snare. ¹³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁴ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁵ δέομαι, ask, request. ¹⁶ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ¹⁷ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ¹⁸ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ¹⁹ ἐλαία, ἄς, ἡ, olive tree. ²⁰ ὥρριζω, rise early in the morning, rise early.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἄζύμων,¹ ἡ λεγομένη Πάσχα. Καὶ ἐζήτουν **22**

οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν² αὐτόν:

ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,³ **3**

ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ⁴ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν⁵ **4**

τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς⁶ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. **5**

Καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁷ αὐτῷ ἀργύριον⁸ δοῦναι. Καὶ **6**

ἐξωμολόγησεν⁹ καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν¹⁰ τοῦ παραδοῦναι αὐτόν

αὐτοῖς ἄτερ¹¹ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἄζύμων,¹ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹² τὸ Πάσχα. Καὶ **7**

ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες

ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, **9**

Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, εἰσελθόντων **10**

ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσῃ¹³ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁴

ὑδατος βασιτάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹⁵

εἰσπορεύεσθαι.¹⁶ Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ¹⁷ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι **11**

ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,¹⁸ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ

¹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ² ἀναιρέω, take up, kill. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ ἀριθμός, οὔ, ό, number, total.

⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁶ στρατηγός, οὔ, ό, commander, general. ⁷ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁰ εὐκαιρία, ας, ή, fitting time, favorable opportunity. ¹¹ ἄτερ, without, apart from. ¹² θύω, sacrifice, kill. ¹³ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁴ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁵ οὔ, where, when. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ¹⁸ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn.

τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ κεῖνος¹ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον² μέγα 12
 ἐστρωμένον:³ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθῶς 13
 εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,⁴ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν 14
 αὐτῷ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα⁵ τοῦτο τὸ 15
 Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι 16
 οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου⁶ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξιόμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε 17
 τοῦτο, καὶ διαμερίσατε⁷ ἑαυτοῖς: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω 18
 ἀπὸ τοῦ γενήματος⁸ τῆς ἀμπέλου,⁹ ἕως ὅτου⁶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
 ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁰ καὶ ἔδωκεν 19
 αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
 διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.¹¹ Ὡσαύτως¹² 20
 καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι,¹³ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον
 ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. 21
 Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς
 τραπέζης.¹⁴ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ 22
 ὠρισμένον:¹⁵ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ παραδίδεται. 23

¹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ² ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ³ στρωννύω, spread, furnish. ⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁵ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁶ ὅτου, until. ⁷ διαμερίζω, divide, distribute. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἀμπέλος, ου, ἡ, vine. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ¹² ὡσαύτως, likewise. ¹³ δειπνέω, eat, dine. ¹⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁵ ὀρίζω, mark off by boundaries, determine.

Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα² εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία³ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι 24
 μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁴ 25
 αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες⁵ αὐτῶν εὐεργέται⁶ καλοῦνται. Ὑμεῖς 26
 δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος⁷· καὶ
 ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος⁸ ἢ ὁ 27
 διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;⁸ Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ
 διακονῶν. Ὑμεῖς δὲ ἔστε οἱ διαμεμενηκότες⁹ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς 28
 πειρασμοῖς¹⁰ μου· καὶ γὰρ διατίθεμαι¹¹ ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹¹ μοι ὁ 29
 πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης¹² 30
 μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ
 Ἰσραὴλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς 31
 ἐξητήσατό¹³ ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι¹⁴ ὡς τὸν σῖτον¹⁵· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁶ 32
 περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹⁷ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας
 στηρίξον¹⁸ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ 33
 ἔτοιμός¹⁹ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ 34
 εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,²⁰ πρὶν

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ φιλονεικία, ας, ή, contentiousness, dispute. ⁴ κυριεύω, be lord over, rule. ⁵ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁶ εὐεργέτης, ου, ό, benefactor. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ πειρασμός, ου, ό, temptation, trial. ¹¹ διατίθεμαι, appoint, make. ¹² τράπεζα, ης, ή, table. ¹³ ἐξαίτέω, demand of, ask for. ¹⁴ σινιάζω, sift, prove by trials. ¹⁵ σίτος, ου, ό, wheat, grain. ¹⁶ δέομαι, ask, request. ¹⁷ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁸ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ²⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ό, rooster, cock. ²¹ πρὶν, before, formerly.

ἢ τρίς¹ ἀπαρνήσῃ² μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ³ βαλαντίου⁴ καὶ πήρας 35

καὶ ὑποδημάτων,⁶ μὴ τινος ὑστερήσατε;⁷ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. 36

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον⁴ ἀράτω, ὁμοίως

καὶ πήραν:⁵ καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσῃ⁸ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ

ἀγοράσῃ μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔστι τοῦτο τὸ 37

γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ ἀνόμων⁹

ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, 38

ἰδοῦ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος¹⁰ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.¹¹ 39

ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ 40

τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς

πειρασμόν.¹² Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη¹³ ἀπ' αὐτῶν ὥσει¹⁴ λίθου 41

βολήν,¹⁵ καὶ θείς τὰ γόνατα¹⁶ προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ 42

βούλῃ παρενεγκεῖν¹⁷ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ

θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' 43

οὐρανοῦ ἐνισχύων¹⁸ αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,¹⁹ 44

¹ τρίς, thrice, three times. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ἄτερ, without, apart from. ⁴ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁵ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁷ ὑστερέω, lack, need. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ ἄνομος, lawless, without law. ¹⁰ ἔθος, ους, τό, custom. ¹¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹² πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹³ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁴ ὥσει, like, about. ¹⁵ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ¹⁶ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁷ παραφέρω, carry away, remove. ¹⁸ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ¹⁹ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish.

ἐκτενέστερον¹ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρώς² αὐτοῦ ὥσεί³
 θρόμβοι⁴ αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ 45
 τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς
 κοιμωμένους⁵ ἀπὸ τῆς λύπης,⁶ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε;⁷ 46
 Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁸

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς 47
 τῶν δώδεκα, προήρχετο⁹ αὐτούς, καὶ ἡγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλεῖν
 αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹⁰ τὸν υἱὸν τοῦ 48
 ἀνθρώπου παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον 49
 εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν¹¹ ἐν μαχαίρα; Καὶ ἐπάταξεν¹¹ εἷς 50
 τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹² αὐτοῦ τὸ
 οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰν¹³ ἔως τούτου. 51
 Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου¹⁴ αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ 52
 Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ
 στρατηγούς¹⁵ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹⁶
 ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαिरῶν καὶ ξύλων;¹⁷ Καθ' ἡμέραν ὄντος 53
 μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε¹⁸ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ.
 Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκοτοῦς.

¹ ἐκτενέστερον, more earnestly. ² ἰδρώς, ὥτος, ὁ, sweat, perspiration. ³ ὥσει, like, about. ⁴ θρόμβος, οὐ, ὁ, drop, clot. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹⁰ φιλημα, τος, τό, kiss. ¹¹ πατάσσω, strike, smite. ¹² ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹³ ἐάω, permit, allow. ¹⁴ ὠτίον, οὐ, τό, ear. ¹⁵ στρατηγός, οὐ, ὁ, commander, general. ¹⁶ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁷ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

Συλλαβόντες¹ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 54
 τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.³ Ἀψάντων⁴ δὲ 55
 πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,⁵ καὶ συγκαθισάντων⁶ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
 Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη⁷ τις 56
 καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα⁸ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος
 σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα 57
 αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ⁹ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν 58
 εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης¹⁰ ὥσει 59
 ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῖσχυρίζετο,¹² λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
 οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός¹³ ἐστιν. Εἶπεν δὲ ὁ 60
 Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,¹⁴ ἔτι
 λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.¹⁵ Καὶ στραφεὶς¹⁶ ὁ κύριος 61
 ἐνέβλεψεν¹⁷ τῷ Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη¹⁸ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου
 τοῦ κυρίου, ὥς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁹ ἀλέκτορα¹⁵ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ²⁰ με τρίς.²¹ Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἐκλαυσεν 62
 πικρῶς.²²

¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ² εἰσάγω, lead in, bring in. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ ἄπτω, touch, kindle. ⁵ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ συγκαθίζω, cause to sit down together. ⁷ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁸ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁹ βραχύς, short, little. ¹⁰ διῖστημι, pass, part. ¹¹ ὥσει, like, about. ¹² διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ¹³ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὅ, rooster, cock. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁸ ὑπομνήσκω, remind, remember. ¹⁹ πρὶν, before, formerly. ²⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²¹ τρίς, thrice, three times. ²² πικρῶς, bitterly.

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον² αὐτῷ, δέροντες.³ 63

Καὶ περικαλύψαντες⁴ αὐτόν, ἔτυπτον⁵ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ 64

ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας⁶

σε; Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. 65

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον⁷ τοῦ λαοῦ, 66

ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον⁸ αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον⁹

αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπέ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 67

Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ 68

ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ 69

ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ 70

πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς

λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; 71

Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτόν ἐπὶ τὸν 23

Πιλάτον. Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹⁰ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον 2

εὗρομεν διαστρέφοντα¹¹ τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους

διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος 3

ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ

¹συνέχω, hold fast, oppress. ²ἐμπαίζω, mock. ³δέρω, beat, flay. ⁴περικαλύπτω, cover, conceal. ⁵τύπτω, smite, beat. ⁶παίω, strike, hit. ⁷πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ⁸ἀνάγω, lead up, restore. ⁹συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁰κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹διαστρέφω, distort, pervert. ¹²φόρος, ου, ό, tribute, tax.

ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς 4
 ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον¹ ἐν τῷ
 ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον,² λέγοντες ὅτι Ἀνασεΐει³ τὸν 5
 λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς
 Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαϊαν ἐπηρώτησεν 6
 εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁴ ἐστίν. Καὶ ἐπιγινούσας ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας 7
 Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν⁵ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ
 αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·⁶ ἦν γὰρ θέλων ἐξ 8
 ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ
 ἤλπιζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ 9
 αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. 10
 Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, εὐτόνως⁷
 κατηγοροῦντες⁸ αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁹ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν 11
 τοῖς στρατεύμασιν¹⁰ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαΐζας,¹¹ περιβαλὼν¹² αὐτὸν
 ἐσθῆτα¹³ λαμπράν,¹⁴ ἀνέπεμψεν⁵ αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ 12
 φίλοι ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ'
 ἀλλήλων· προϋπήρχον¹⁵ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ¹⁶ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

¹ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ² ἐπισχύω, grow strong, persist. ³ ἀνασεΐω, stir up, incite. ⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁵ ἀναπέμπω, send back. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ⁸ κατηγορέω, accuse, charge. ⁹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁰ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹¹ ἐμπαΐζω, mock. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ ἐσθῆς, ἡτος, ἡ, clothing. ¹⁴ λαμπρός, bright, shining. ¹⁵ προϋπάρχω, exist before, have been already. ¹⁶ ἔχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ 13
 τὸν λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον 14
 τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα² τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν
 ἀνακρίνας³ οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον⁴ ὧν
 κατηγορεῖτέ⁵ κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· ἀνέπεμψα⁶ γὰρ 15
 ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν
 πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκη⁸ 16
 δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἓνα. Ἀνέκραξαν⁹ δὲ 18
 παμπληθεῖ,¹⁰ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν
 Βαραββᾶν·¹¹ ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹² τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει 19
 καὶ φόνον¹³ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος 20
 προσεφώνησεν,¹⁴ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,
 λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν 22
 πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον⁴
 θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ 23
 ἐπέκειντο¹⁶ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι·
 καὶ κατισχύον¹⁷ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ 24
 Πιλάτος ἐπέκρινεν¹⁸ γενέσθαι τὸ αἴτημα¹⁹ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ 25
 τὸν διὰ στάσιν¹² καὶ φόνον¹³ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν

¹ συγκαλέω, call together. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ⁴ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ ἀναπέμπω, send back. ⁷ παιδεύω, teach, educate. ⁸ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁰ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ ἐπιφωνέω, cry out, shout. ¹⁶ ἐπείκειμαι, lie on, lie upon. ¹⁷ κατισχύω, overpower, prevail. ¹⁸ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ¹⁹ αἴτημα, τος, τό, request, petition.

ἤτοῦντο: τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον¹ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι² Σίμωνός τινος Κυρηναίου³ ²⁶

ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν, φέρειν
ὀπισθεν⁴ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ ²⁷

ἐκόπτοντο⁵ καὶ ἐθρήνουν⁶ αὐτόν. Στραφεῖς⁷ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ²⁸

Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν

ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ²⁹

ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στείραι,⁸ καὶ κοιλίαι⁹ αἱ οὐκ

ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ¹⁰ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.¹¹ Τότε ἄρξονται λέγειν ³⁰

τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς: καὶ τοῖς βουνοῖς,¹² Καλύψατε¹³

ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ¹⁴ ξύλῳ¹⁵ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ¹⁶ τί ³¹

γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι¹⁷ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.¹⁸ ³²

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁴ ὀπισθεν, behind, after. ⁵ κόπτω, strike, smite. ⁶ θρηνέω, lament, mourn. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ στείρος, barren. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ μαστός, οῦ, ὁ, breast, nipple. ¹¹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹² βουνός, οῦ, ὁ, hill, hillock. ¹³ καλύπτω, cover, veil. ¹⁴ ὑγρός, moist, green. ¹⁵ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁶ ξηρός, dry, withered. ¹⁷ κακοῦργος, ου, ὁ, criminal. ¹⁸ ἀναιρέω, take up, kill.

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,¹ ἐκεῖ 33
 ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,² ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν
 δὲ ἐξ ἀριστερῶν.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ 34
 γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Διαμερίζομενοι⁴ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 ἔβαλον κλῆρον.⁵ Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον⁶ δὲ 35
 καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω
 ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.⁷ 36
 Ἐνέπαιζον⁸ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ ὄξος⁹
 προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν 37
 Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹⁰ γεγραμμένη 38
 ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν¹¹ Ἑλληνικοῖς¹² καὶ Ῥωμαϊκοῖς¹³ καὶ
 Ἑβραϊκοῖς,¹⁴ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁵ κακούργων² ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, 39
 Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 40
 ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ
 αὐτῷ κρίματι εἶ· Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹⁶ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν 41
 ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον¹⁸ ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγεν 42
 τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹⁹ μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ

¹ κρανίον, ου, τό, skull. ² κακούργος, ου, ό, criminal. ³ ἀριστερός, left, on the left. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ κλῆρος, ου, ό, lot, portion. ⁶ ἐμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁰ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹¹ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹² Ἑλληνικός, Greek, Greek. ¹³ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ¹⁴ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁵ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁶ δικαίως, righteously, justly. ¹⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁸ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹⁹ μινῆσκειν, remember, recall.

σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄμην λέγω σοι, σήμερον μετ' ⁴³
ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ⁴⁴
ὥρας ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ ⁴⁵
καταπέτασμα⁷ τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ⁴⁶
Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά
μου: καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ τὸ ⁴⁷
γενόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, Ὁντως¹¹ ὁ ἄνθρωπος
οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ ⁴⁸
τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες¹⁴
ἐαυτῶν τὰ στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ ⁴⁹
γνωστοὶ¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι
αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁹ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς ⁵⁰
καὶ δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος²⁰ τῇ βουλῇ²¹ καὶ ⁵¹
τῇ πράξει²² αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας²³ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, δς
καὶ προσεδέχετο²⁴ καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: οὗτος ⁵²

¹ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσει, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕνατος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθεῖν, follow along with, accompany. ¹⁹ βουλευτής, ος, ὁ, councilor, member of a city council. ²⁰ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ²¹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²² πράξις, εως, ἡ, deed, function. ²³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁴ προσδέχομαι, receive, wait for.

προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ 53
καθελὼν¹ αὐτὸ ἐνετύλιξεν² αὐτὸ σινδόνι,³ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν
μνήματι⁴ λαξευτῷ,⁵ οὐ⁶ οὐκ ἦν οὐδέπω⁷ οὐδεὶς κείμενος.⁸ Καὶ 54
ἡμέρα ἦν Παρασκευή,⁹ σάββατον ἐπέφωσκεν.¹⁰ 55
Κατακολουθήσασαι¹¹ δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι
αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹² τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ
σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα¹³ καὶ μύρα. 56
Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν¹⁵ κατὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου¹⁶ βαθέος,¹⁷ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,⁴ 24
φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,¹³ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ 2
τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον¹⁸ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ 3
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο 4
ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹⁹ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο
ἐπέστησαν²⁰ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν²¹ ἀστραπτούσαις·²² ἐμφόβων²³ 5
δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν²⁴ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν,
εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ 6
ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη· μνήσθητε²⁵ ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν
τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι 7

¹ καθαιρέω, take down, pull down. ² ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ³ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁴ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁵ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ⁶ οὐ, where, when. ⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ⁹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁰ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹¹ κατακολουθέω, follow after. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁴ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁵ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁶ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ¹⁷ βαθύς, deep, early. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ²⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²¹ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothes. ²² ἀστράπτω, flash, gleam. ²³ ἔμφοβος, terrified, frightened. ²⁴ κλίνω, cause to bend, bow. ²⁵ μιμνήσκειν, remember, recall.

εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, 8
 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
 τοῖς ἑνδεκα² καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ³ 10
 Μαρία καὶ Ἰωάννα⁴ καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν
 αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν 11
 ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει⁵ λῆρος⁶ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν⁷
 αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁸ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ 12
 παρακύψας⁹ βλέπει τὰ ὀθόνια¹⁰ κείμενα¹¹ μόνα: καὶ ἀπῆλθεν
 πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς 13
 κώμην ἀπέχουσαν¹² σταδίους¹³ ἑξήκοντα¹⁴ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἧ
 ὄνομα Ἑμμαοῦς.¹⁵ Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν¹⁶ πρὸς ἀλλήλους περὶ 14
 πάντων τῶν συμβεβηκότων¹⁷ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν 15
 αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,¹⁸ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο
 αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι 16
 αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὗς 17
 ἀντιβάλλετε²⁰ πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε

¹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ⁷ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ κείμεναι, lie, be laid. ¹² ἀπέχω, received, obtain. ¹³ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁴ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁵ Ἑμμαοῦς, ἡ, Emmaus. ¹⁶ ὀμιλέω, converse, speak. ¹⁷ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁸ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²⁰ ἀντιβάλλω, exchange, discuss.

σκυθρωποί;¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,² εἶπεν πρὸς 18
αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς³ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ
γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁴ ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον⁵ τοῦ
θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ 20
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ
ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ 21
μέλλων λυτροῦσθαι⁶ τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γε⁷ σὺν πᾶσιν τούτοις
τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἄφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ 22
καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν⁸ ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριαί⁹
ἐπὶ τὸ μνημεῖον: καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἤλθον 23
λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν¹⁰ ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν
ἔχειν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον 24
οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον: αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ 25
αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡ¹¹ ἀνόητοι¹² καὶ βραδεῖς¹³ τῇ καρδίᾳ
τοῦ πιστεῦειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται: οὐχὶ ταῦτα 26
ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ 27
ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,

¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ² Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ³ παροικέω, live a stranger, sojourn. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁶ λυτρόω, ransom, liberate. ⁷ γέ, indeed, at least. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ ὀρθριος, early in the morning. ¹⁰ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ¹¹ ὦ, Oh! omega. ¹² ἀνόητος, foolish, thoughtless. ¹³ βραδύς, slow.

διηρμήνευεν¹ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ 28
 ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ² ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο³
 πορρωτέρω⁴ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο⁵ αὐτόν, λέγοντες, 29
 Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν⁶ ἐστίν, καὶ κέκλικεν⁷ ἡ
 ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 30
 κατακλιθῆναι⁸ αὐτόν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν,
 καὶ κλάσας⁹ ἐπέδιδου¹⁰ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν¹¹ οἱ 31
 ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος¹² ἐγένετο
 ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν 32
 καιομένη¹³ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν
 ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς 33
 Ἱερουσαλὴμ, καὶ εὔρον συνηθροισμένους¹⁴ τοὺς ἑνδεκα¹⁵ καὶ τοὺς
 σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,¹⁶ καὶ ὤφθη 34
 Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹⁷ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη 35
 αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει¹⁸ τοῦ ἄρτου.
 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, 36
 καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Πτοηθέντες¹⁹ δὲ καὶ ἔμβοβοι²⁰ 37
 γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 38

¹ διερμηνεύω, translate, interpret. ² οὗ, where, when. ³ προσποιέω, pretend, regard. ⁴ πόρρω, far (away), far. ⁵ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ⁶ ἐσπέρα, ας, ἡ, evening. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ κατακλίνω, make to lie down, recline. ⁹ κλάω, break. ¹⁰ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹¹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹² ἄφαντος, invisible, disappearing. ¹³ καίω, burn, ignite. ¹⁴ συναθροίζω, gather, bring together. ¹⁵ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁶ ὄντως, really, indeed. ¹⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ¹⁸ κλάσις, εως, ἡ, breaking, fracturing. ¹⁹ πτοέω, terrify, scare. ²⁰ ἐμβοβος, terrified, frightened.

τεταραγμένοι¹ ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ² ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι 39
αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ³ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ
ὁστέα⁴ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 40
ἐπέδειξεν⁵ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἐτι δὲ ἀπιστούντων 41
αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, Ἐχετέ τι
βρώσιμον⁷ ἐνθάδε; Ὁἱ δὲ ἐπέδωκαν⁹ αὐτῷ ἰχθύος¹⁰ ὀπτοῦ¹¹ μέρος, 42
καὶ ἀπὸ μελισσίου¹² κηρίου.¹³ Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. 43

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὦν σὺν 44
ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ
Μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς¹⁴ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν 45
αὐτῶν τὸν νοῦν,¹⁶ τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι 46
Οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ
ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ 47
ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν¹⁷ καὶ ἄφεσιν¹⁸ ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ
ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες 48
τούτων. Καὶ ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός 49

¹ ταρασσῶ, trouble, agitate. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ψηλαφάω, touch, handle. ⁴ ὁστέον, τό, bone. ⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ⁸ ἐνθάδε, within, here. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ὀπτός, roasted, baked. ¹² μελισσιος, coming from bees. ¹³ κηρίον, οὐ, τό, honeycomb. ¹⁴ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ¹⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁶ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ¹⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁸ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness.

μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὔ
ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.¹

Ἐξήγαγεν² δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν·³ καὶ ἐπάρας⁴ τὰς χεῖρας 50
αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν 51
αὐτούς, διέστη⁵ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο⁶ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ 52
αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ
χαρᾶς μεγάλης· καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες⁷ καὶ 53
εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ ὕψος, οὐς, τό, height, heaven. ² ἐξάγω, lead out. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ δι᾿στημι, pass, part. ⁶ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁷ αἰνέω, praise.